

BM-RAPPORT 4 (2012)

Biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt,

Tjeldsund kommune, Nordland fylke.

FORSVARSBYGG

DOKUMENTINFORMASJON

Publ./Rapportnr:

BM-rapport 4 (2012)

Tittel:

Biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt, Tjeldsund kommune, Nordland fylke

Oppdragsgiver/kontaktperson(er):

Camilla Spansvoll (prosjektleder)

Tlf: 9524909.

Line Stabell Selvaag. Tlf: 99097617

Stikkord (norsk):

Biologisk mangfold, Ramnes, forvaltning

Arkiv/Prosjekt:

Forfatter(e):

Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning AS

Oppdragsgivers prosjektnr/ref.nr:

9355015-53007

Key word (English):

Biological diversity, Ramnes, management

Sammendrag:

Det er gjennomført kartlegging av biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt i 2012. Skyte- og øvingsfeltet dekker et areal på ca. 4.700 daa. Kartleggingen er en oppdatering av tidligere kartlegging i 2003 (BM-rapport 46-2003, Strann m. fl. 2003)). Arbeidet skal danne grunnlag for bærekraftig forvaltning av biologisk mangfold i området. Kartleggingen er basert på metodikk i håndbøker fra Direktoratet for naturforvaltning. Følgende tema er kartlagt: naturtyper, ferskvannlokaliteter, viltområder samt rødlistearter og fremmede arter. Forsvarsbygg har utarbeidet en kravspesifikasjon som gir nærmere retningslinjer for kartleggingen.

Basert på feltarbeid og gjennomgang av eksisterende dokumentasjon fra området, inkludert rovfuglkartlegging gjennomført i 2012 (Spansvoll & Sortland 2012) er det kartlagt og beskrevet tre naturtypelokaliteter og to prioriterte viltområder. Totalt utgjør de 2,3 % av skyte- og øvingsfeltets totalareal. Naturkvalitetene i feltet er knyttet til både fugl, botanikk og naturtyper.

Tre naturtypelokaliteter er registrert. Alle tre er nye, mens de to tidligere registrerte lokaliteten er forkastet som feilaktige, for øvrig i samsvar med Holtan & Larsen (2009) sine foreløpige vurderinger. De tre nye lokalitetene omfatter et gruntvannsområde med tilhørende innslag av strandenger ved Osen av verdi lokalt viktig (C), ei naturbeitemark av verdi viktig (B) på Ramnesodden og ei strandeng og strandsump av verdi lokalt viktig (C) i Ramnesvika. Fire rødlistede plante- og sopparter er påvist på Ramnesodden.

To viltområder i form av verdifulle skog- og bergveggsmiljøer er registrert, 1) Mellomdalen skog og 2) Mellomdalen berg. Begge disse miljøene får verdi B (viktig), og er av betydning for henholdsvis skoglevende fugl knyttet til frodig og/eller gammel løvskog og klippehekkende (rov)fugl.

Det er produsert analoge og digitale temakart for naturtyper, viltområder og rødlistearter. Det er gitt forvaltningsråd for naturtypelokalitetene og viltområdene. Forvaltningsrådene bør etterleves for å ivareta det biologiske mangfoldet i disse områdene.

Alle opplysninger om naturtyper, vilt og rødlistearter er lagt inn i databaseverktøyet Natur 2000. Digitale kartverk finnes i Forsvarets informasjonssystem for eiendom, bygg og anlegg (FIS/EBA) og FMGT's kart- og katalogtjenester (FIS/BASIS). Alle UTM-referanser i rapporten er gitt i kartdatum WGS84, sonebelte 33.

Dato:

24.01.2013

Kontroll:

Camilla Spansvoll

Signatur:

Geir Gaarder

Godkjent:

Camilla Spansvoll

Forsidebilde: Hard granitt med glissen vegetasjon preger mye av Ramnes skyte- og øvingsfelt. Her er det biologiske mangfoldet lavt og naturverdiene små. Landskapet, med utsikt mot Ballangen på sørsiden av Ofotsfjorden, er det derimot lite å utsette på. Nær sjøen opptrer det også enkelte steder mer artsrike og verdifulle miljøer. Foto: Geir Gaarder

FORORD

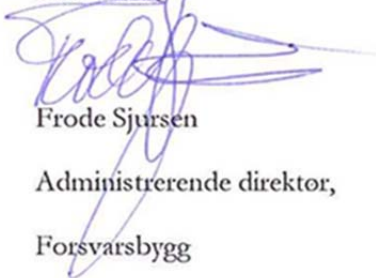
Forsvarsbygg var tidlig ute med å kartlegge biologisk mangfold innenfor sine forvaltnings-områder, og har gjennomført dette i de aller fleste av sine felt. Kartleggingene ble i all hovedsak gjennomført i perioden 2001 – 2005. De ble utført av ulike eksterne konsulenter og etter Forsvarsbyggs kravspesifikasjon for kartlegging av biologisk mangfold, som bygger på nasjonal metodikk utviklet av Direktoratet for naturforvaltning. Totalt ble det utarbeidet nærmere 80 rapporter basert på en fullskala kartlegging – som omfattet naturtyper, fersk-vann, vilt, rødlistearter og en oppsummerende sammenveining med forvaltningsråd for de verdisatte lokalitetene. Kartleggingene ble gjennomført for å sikre en kunnskapsbasert forvaltning ihht stortingsmelding nr. 42 (2000 – 2001) «Biologisk mangfold. Sektoransvar og samhandling»

På vel ti år er det skjedd mye i forhold til beskrivelser og vurderinger av naturmangfoldet. Naturmangfoldloven fra 2009 fordrer sterkere fokus på kunnskapsgrunnlaget med sitt krav om begrunnelse av ethvert tiltak som påvirker natur. Fremmede arter er blitt et tema og vi har fått en ny naturtypeinndeling og rødliste for naturtyper. Samtidig oppdateres både rødlistene og svarteliste regelmessig.

På bakgrunn av denne utviklingen og de økende kravene med å ta hensyn til naturmangfoldet ser Forsvarsbygg behov for å oppdatere eksisterende rapporter. Samtidig rettes det oppmerksomhet mot nye områder som ikke tidligere er kartlagt.

Rapporten er utarbeidet på oppdrag av Forsvarsbygg futura miljø som innehar prosjektledelsen for kartleggingen. Alle opplysninger om naturtyper og arter er lagt ut på Naturbase og Artskart. Dette gjelder også kartleggingsdata fra Forsvarsbyggs tidligere kartlegging der dette er relevant. For oppdaterte kartlegginger gis det innledningsvis en tydelig kobling til den tidligere rapporten.

01.12.2012

Frode Sjursen
Administrerende direktor,
Forsvarsbygg

INNHOOLD

DOKUMENTINFORMASJON.....	I
FORORD	IV
INNHOOLD.....	VI
1 INNLEDNING	2
1.1 FORSVARSBYGGS ARBEID MED BEVARING AV BIOLOGISK MANGFOLD	2
1.2 FORSVARETS SKOGBRUKSPOLICY	3
2 MATERIALE OG METODER	4
2.1 DATAINNSAMLING	4
2.2 DOKUMENTASJON.....	4
2.3 NATURTYPER	5
2.4 RØDLISTEDE NATURTYPER.....	5
2.5 VILTOMRÅDER	6
2.6 FERSKVANNSLOKALITETER.....	6
2.7 RØDLISTEARTER	7
2.8 FREMMEDE ARTER.....	7
2.9 AKTIVITETER SOM PÅVIRKER DET BIOLOGISKE MANGFOLDET.....	8
2.10 DATABASE OG KART	9
3 NATURFORHOLD	11
3.1 RAMNES SKYTE- OG ØVINGSFELT	11
3.2 BRUK AV SKYTE- OG ØVINGSFELTET.....	11
3.3 EKSISTERENDE DOKUMENTASJON OM BIOLOGISK MANGFOLD	12
3.4 BERGGRUNN OG LØSMASSER.....	13
3.5 GENERELLE NATURFORHOLD	14
3.6 MENNESKELIG PÅVIRKNING.....	15
3.7 FLORA.....	16
3.8 FAUNA	18
3.9 NATURTYPER	20
3.10 VILTOMRÅDER	28

3.11	FERSKVANNSLOKALITETER.....	30
3.12	RØDLISTEARTER	30
3.13	FREMMEDE ARTER.....	33
3.14	FORVALTNINGSRÅD.....	33
3.14.1	FORVALTNINGSRÅD SKOG.....	33
4	KILDER	35
	VEDLEGG	37

1 INNLEDNING

Bevaring av naturmiljø, biologisk mangfold og truede arter er en stor utfordring. Mange arter i Norge viser en urovekkende bestandsnedgang. Hele 4599 arter er på den siste rødlista i Norge (Kålås m. fl. 2010). Av disse er 2398 arter klassifisert som truede arter, dvs. arter i kategoriene CR (kritisk truet), EN (sterkt truet) og VU (sårbar). Dette er 11 % av alle de arter som er vurdert ved rødlistingen. Hele 80 naturtyper er rødlista (Lindgaard & Henriksen 2011). Den viktigste årsaken til tap av biologisk mangfold i Norge er arealendringer, dvs. at leveområdene forandres gjennom endret arealbruk som direkte nedbygging av arealer til ulike formål og intensivt skogbruk og intensivt jordbruk gjennom drenering, grøfting og igjenfylling av våtmark, myr og andre fuktige områder og ved fulldyrking og gjødsling på den ene siden og gjengroing av viktige kulturmarkstyper på den andre siden. Spredning av fremmede arter og klimaendringer er andre alvorlige påvirkningsfaktorer som i økende grad påvirker det biologiske mangfoldet negativt i tillegg til de allerede negative påvirkningsfaktorer. Mange av disse påvirkningsfaktorene gjør seg gjeldende innenfor Forsvarets arealer. Det er derfor viktig at Forsvaret kjenner til naturverdier på sine eiendommer slik at man på best mulig måte kan ivareta naturverdiene.

Regjeringen har en målsetning om at Norge og sektormyndighetene skal forvalte naturen slik at arter som finnes naturlig skal sikres i levedyktige bestander og at variasjonen av naturtyper og landskap opprettholdes. Norge har som mål at tapet av biologisk mangfold skal stanses innen 2020. Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) ”Biologisk mangfold - Sektoransvar og samordning” gir retningslinjer for hvordan sektorene, inklusive Forsvarsbygg, skal ivareta hensynet til biologisk mangfold på de eiendommene Forsvarsbygg forvalter. Regjeringen har underskrevet en rekke internasjonale avtaler som forplikter Norge til å ivareta biologisk mangfold; hvor (1) Riokonvensjonen av 1992 – konvensjonen om biologisk mangfold; (2) Bonnkonvensjonen av 1983 for beskyttelse av trekkende arter og (3) Bernkonvensjonen av 1979 for beskyttelse av truede arter er de viktigste. Naturmangfoldloven (NMFL) ble videre vedtatt 1.7.2009. Denne loven gir i større grad et juridisk vern til truede arter og naturtyper, blant annet gjennom bestemmelser for prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Blant annet inneholder loven et generelt krav om aktsomhet for å unngå skade på naturmangfoldet (§ 6) og krav om at beslutninger som berører naturmangfoldet skal bygge på et godt kunnskapsgrunnlag (§ 8).

Ved først å kartlegge og deretter forvalte arealene ut fra kunnskap om artenes forekomst og artenes krav til leveområder, kan en sikre et rikt og variert biologisk mangfold. Denne rapporten tar for seg biologisk mangfold i Sørlimarka skyte- og øvingsfelt, og er en sammenstilling av eksisterende dokumentasjon inklusive kartlegging i 2002 (BM-rapport 22-2002) og ny kartlegging i 2012.

1.1 FORSVARSBYGGS ARBEID MED BEVARING AV BIOLOGISK MANGFOLD

Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) ”Biologisk mangfold - Sektoransvar og samordning” la grunnlaget for sektoransvaret for forvaltning av biologisk mangfold og gir retningslinjer for hvordan de ulike sektorene skal ivareta hensynet til biologisk mangfold i sine forvaltningsområder. Viktige miljødokumenter i Forsvarssektoren som gjelder for Forsvarsbygg er «Retningslinjer for Forsvarssektorens miljøvernarbeid» som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2010. Forsvarsbygg har også en egen miljøstrategi som ble oppdatert i 2012 og går fram mot 2025. Basert på denne utarbeides det årlig miljøhandlingsplan som skal følges opp i alle Forsvarsbyggs forretningsområder.

Miljøstrategien har et eget fokusområde på naturmangfold med visjon om at «Forsvarsbygg forvalter naturarealene slik at naturmangfoldet ivaretas og utvikles innenfor rammen av Forsvarssektorens virksomhet». Forsvarsbygg har videre en egen miljøpolicy for skyte- og øvingsfelt. Denne policyen er hovedsakelig utarbeidet på

grunnlag av krav og føringer som er gitt i sentralt lovverk og andre dokumenter som stortingsmeldinger, miljøhandlingsplaner, forskrifter, iverksettelsesbrev fra Forsvarsdepartementet og interne instruksjoner. De mest sentrale lover og forskrifter for miljøforvaltning i skyte- og øvingsfelt er blant annet naturmangfoldloven, forurensningsloven, plan- og bygningsloven og vannforskriften. Miljøpolicyen for skyte- og øvingsfeltene er som følger: «Det biologiske mangfoldet i skyte- og øvingsfelt skal ivaretas og utvikles. Dette innebærer at oppdatert informasjon om biologisk mangfold skal brukes aktivt inn i alle beslutningsprosesser knyttet til forvaltning, drift og utvikling av arealbruken. For samtlige skytefelt på land skal oppdatert informasjon om biologisk mangfold være allment tilgjengelig, blant annet gjennom offentlige databaser og nettbaserte innsynsløsninger.

Kartleggings- og overvåkningsaktiviteter gjennom Forsvarsbyggs overvåkningssystem for biologisk mangfold (FOB) skal holde kunnskapsgrunnlaget løpende oppdatert. Forsvarsbygg skal ha oversikt over påvirkningsfaktorene fra egen aktivitet, fange opp utviklingstrender for utvalgte parametere (artsforekomster, naturtyper med mer), og så langt som mulig utrede eventuelle årsakssammenhenger. Metodikken for kartleggings- og overvåkningsaktivitetene gjennom FOB skal tilpasses nasjonale systemer for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold». Rapportene om biologisk mangfold på forsvarssektorens arealer vil være en stor styrke i den daglige bruken og forvaltningen av Forsvarssektorens områder, og vil bidra til at beslutninger om bruken kan tas på et bedre faglig grunnlag.

1.2 FORSVARETS SKOGBRUKSPOLICY

Forsvarsbygg forvalter forsvarssektorens arealer på vegne av Forsvarsdepartementet. Med forsvarssektorens arealer menes eid areal samt areal omfattet av avtaler om at forvaltning og tilrettelegging for militær øvingsaktivitet kan foregå. Fra 2008 har all hogst og skogkulturaktivitet blitt planlagt og fulgt opp med egne ressurser i Forsvarsbygg, mens det foreligger en avtale med Nordisk Tre AS om hogst, skogkulturarbeider og tømmeromsetning. Forsvarsbyggs føringer for skogforvaltningen gir Forsvarets militære behov prioritet foran hensynet til økonomisk resultat. Innenfor disse rammer skal eiendommen drives etter bedriftsøkonomiske prinsipper med sikte på å gi et best mulig økonomisk resultat for Forsvarsbygg. Dette innebærer bl.a. aktiv skogkulturinnsats og tynningsaktivitet for å sikre en framtidig kvalitetsskog i god produksjon. En miljøavtale mellom Forsvarsbygg og Nordisk Tre innebærer at all skogbruksaktivitet på eiendommen gjennomføres i henhold til PEFC standarden <http://www.pefcnorger.org/> og Nordisk Tre sine rutiner. Norsk PEFC skogstandards kravpunkt 4 om biologisk viktige områder forutsetter at minst 5 % av produktivt skogareal skal forvaltes som biologisk viktige områder. For øvrig gjelder følgende presiseringer gjennom miljøavtalen (jfr. Norsk PEFC skogstandard. Feltheft 2012):

- Skog med truede arter (VU, EN og CR) er i utgangspunktet nøkkelbiotoper, dersom kartfestingen er presis på bestandsnivå. Eventuelle tiltak i slik skog skal skje i samråd med biologisk rådgiver.
- Svært viktige (A) og viktige (B) naturtypelokaliteter er i utgangspunktet biologisk viktige områder (BVO - nøkkelbiotoper og andre kartfestede områder som spares urørt eller skjottes spesielt for å ta hensyn til biologisk mangfold). Eventuelle tiltak her skal skje i samråd med biologisk rådgiver.
- Særskilte krav til hensyn til rovfuglreir i hekkeperiodene.

I tråd med presiseringer fra Levende skog i 2010 sikrer Forsvarsbyggs egen sjekklister for skogkultur og hogst på Forsvarsdepartementets arealer at aktuelle kilder for miljøinformasjon, deriblant artskart, naturbase og egne kartlegginger av naturmangfold gjennomgås ved planlegging av hogst. Presiseringene påpeker at der det fremkommer informasjon om naturverdier som ikke ble vurdert i forbindelse med utvalget av nøkkelbiotopene, skal personer med skogbiologisk kompetanse godkjent av sertifikatholder vurdere disse naturverdiens relevans i forhold til miljøoversikten og miljøbehov på eiendommen. Med informasjon om naturverdier menes forekomst av truede arter (rødlistekategori VU, EN, CR eller RE) og områder med viktige naturtyper.

2 MATERIALE OG METODER

2.1 DATAINNSAMLING

Det er utarbeidet en oppdatert kravspesifikasjon av mars 2012 som beskriver kartleggings-metodikk for kartlegging av biologisk mangfold i Forsvarets områder (Forsvarsbygg 2012). Kravspesifikasjonen gir føringer for rapport, kartproduksjon, lagring av digitale data og utforming av forvaltningsråd. I de etterfølgende kapiteler følger en kort beskrivelse av metode for datainnsamling, dokumentasjon og verdisetting.

Kartleggingen bygger på metodikk i følgende håndbøker fra Direktoratet for naturforvaltning (DN):

- «Viltkartlegging DN-håndbok 11-1996», revidert internettversjon 2006 med oppdaterte vekttabeller (DN 2006)
- «Kartlegging av naturtyper» DN-håndbok 13. 2. utgave 2007 (DN 2007)

Videre er «Vegetasjonstyper i Norge» (Fremstad 1997), «Truete vegetasjonstyper i Norge» (Fremstad & Moen 2001), «Norsk rødliste for arter 2010» (Kålås m. fl. 2010), «Naturtyper i Norge» (Halvorsen m.fl. 2009) og «Norsk rødliste for naturtyper 2011» (Lindgaard & Henriksen 2011) viktige støtterefranser ved kartlegging og verdisetting.

Dokumentasjon av biologisk mangfold har hovedsakelig foregått ved

- Kontakt med Fylkesmannens miljøvernavdeling, kommunen(e), fagfolk og enkeltpersoner med naturfaglig kunnskap om området. Dette er i liten grad utført for Ramnes da vi hadde god kunnskap før kartleggingen da det både foreligger en tidligere rapport fra området.
- Feltarbeid. Under feltarbeidet er det brukt GPS for å kartfeste lokaliteter og forekomster. Feltarbeid er utført av Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning 1.8.2012.
- Bruk av nylig utarbeidet, separat rapport om fuglelivet i området (Spansvoll & Sortland 2012), basert på deres feltarbeid 11.5 og 7.6.2012.
- Sjekk av Artskart; <http://www.artsdatabanken.no>
- Sjekk av Naturbase; <http://www.dirnat.no/kart/naturbase/>
- Sjekk av MIS-databasen (miljøregistreringer i skog); http://www.skogoglandskap.no/kart/kart_mis

2.2 DOKUMENTASJON

Registreringsdelen skal være en rent faglig, verdinøytral og faktaorientert beskrivelse av naturmiljøet basert på de ulike håndbøkene fra DN (se kapittel 2.1). Under feltarbeidet ble det fokusert på naturtyper, ferskvannsmiljøer og viltområder etter DN-håndbøkene, samt forekomst av rødlistearter, forekomst av signalarter på verdifulle naturtyper/viltområder og arter som i seg selv er sjeldne og interessante (jfr. DN 2003, DN 2006, DN 2007, Kålås m.fl. 2010).

2.3 NATURTYPER

DN-håndbok 13-1999 "Kartlegging av naturtyper" (DN 2007) beskriver metodikken ved kartlegging av viktige naturtyper for biologisk mangfold. Denne håndboken fokuserer på naturtyper som er spesielt viktige for det biologiske mangfoldet, dvs. at "hverdagsnaturen" ikke kartfestes. Totalt 56 naturtyper er beskrevet i håndboka innenfor hovednaturtypene myr, rasmark/berg/kantkratt, fjell, kulturlandskap, ferskvann/våtmark, skog og havstrand/kyst. DN-håndbok 13-1999 er for øvrig under revisjon. Dette arbeidet er planlagt avsluttet våren 2015. Harmonisering med rødlistede og utvalgte naturtyper er en viktig årsak til dette. En annen årsak er samordning med NiN (Naturtyper i Norge) som også er under revisjon. Det vil samtidig bli en del metodiske endringer, bl.a. for verdisettingen og nye, utvidete faktaark skal utarbeides for alle naturtyper. I forbindelse med denne revisjonen er det utarbeidet forslag til nye faktaark for en del naturtyper som tidligere ikke er beskrevet samt at en del faktaark blir revidert. Ved kartleggingene i 2012 har vi brukt disse forslagene til faktaark etter behov. Lokalitetene verdisettes etter følgende skala:

A = svært viktig

B = viktig

C = lokalt viktig

Viktige kriterier for verdisetting er blant annet

- Forekomst av rødlistearter og rødlista naturtyper
- Kontinuitetspreg (stabil tilstand/stabil påvirkningsgrad over lang tid)
- Grad av tekniske inngrep (grad av urørthet)
- Sjeldne utforminger (nasjonalt og regionalt)
- Størrelse og velutviklethet. Verdien øker med størrelsen på arealet.

2.4 RØDLISTEDE NATURTYPER

Rødlista for naturtyper (Lindgaard & Henriksen 2011) gir en vurdering over naturtypers risiko for å forsvinne fra Norge eller miste sin funksjon. Den internasjonale naturvernorganisasjonen (IUCN) har ikke utarbeidete retningslinjer for rødlisting av naturtyper. Derfor har det vært lite tradisjon for å vurdere truethetsgraden av naturtyper i motsetning til truede arter. Mens vegetasjonstyper er tradisjonelt definert ut fra en artssammensetning, er naturtyper en kombinasjon av abiotiske faktorer som grunn- eller marktype og artssammensetning. Tilstandsendringer som følge av endret miljøbetingelser eller artssammensetning er ofte reversible hvis påvirkningsfaktoren som forårsaket endringen opphører. Det er i de fleste tilfeller endringer forårsaket av menneskelig aktivitet som forårsaker irreversible endringer i naturtypen. Et felles kriteriesett har blitt utviklet for å standardisere vurderingen av truethetsstatus av naturtyper.

Kriterier brukt i vurderingen av rødlistestatus av naturtyper (tabell 2) er; (1) Reduksjon i areal, (2) få lokaliteter og reduksjon i antall lokaliteter, (3) svært få lokaliteter og (4) tilstandsreduksjon.

Tabell 1. Rødlisterkategorier norske rødliste for naturtyper 2010 (Lindgaard m. fl. 2011).

Rødlisterkategorier		Definisjon
EX	Forsvunnet globalt	En naturtype er forsvunnet globalt når det er svært liten tvil om at naturtypen er globalt forsvunnet.
RE	Forsvunnet	Naturtyper som ikke lenger finnes i Norge. Marktypen eksisterer ikke lenger regionalt og vil ikke kunne gjenoppstå naturlig og/eller nøkkelartene i naturtypen er regionalt utdødd og sannsynlighet for reetablering er liten.
CR	Kritisk truet	En naturtype er kritisk truet (CR) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1, 2 eller 4 for kritisk truet er oppfylt. Risikoen for at naturtype forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er ekstremt høy.
EN	Sterkt truet	En naturtype er sterkt truet (EN) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1, 2 eller 4 for sterkt truet er oppfylt. Risikoen for at naturtypen forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er svært høy.
VU	Sårbar	En naturtype er sårbar (VU) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1-4 for sårbar er oppfylt. Risikoen for at naturtypen forsvinner fra Norge i løpet av de kommende 50 år er høy.
NT	Nær truet	En naturtype er nær truet (NT) når best tilgjengelig informasjon indikerer at minst ett av kriteriene 1-4 for nær truet er oppfylt. Naturtypen tilfredsstillende ingen av kriteriene 1-4 for CR, EN eller VU, men er nær ved å tilfredsstillende noen av disse kriteriene nå eller i nær framtid.
DD	Datamangel	En naturtype settes til kategorien datamangel (DD) når usikkerhet om naturtypens korrekte kategori plassering er svært stor og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC (økologisk tilfredsstillende/livskraftig).

2.5 VILTOMRÅDER

DN-håndbok 11 "Viltkartlegging" (DN 2006) beskriver metodikk for viltkartleggingen. Viltkartleggingen er en kartlegging av viktige leveområder for viltarter; dvs. for fugl, pattedyr, krypdyr og amfibier, spesielt med fokus på rødlistearter.

Viktige funksjonsområder som for eksempel hekke-/yngleområder, nærings- og rasteområder, reirlokalteter, spillplasser etc. registreres, beskrives og verdisettes.

Viltområder verdisettes som naturtypelokaliteter med områder med verdi A, B og C, selv om viltkartleggingshåndboken pr i dag ikke opererer med C-verdier.

Som grunnlag for verdisetting av spesielt viktige viltområder brukes fylkesvise retningslinjer for viltkartlegging i Nordland som retningsgivende (Fylkesmannen i Nordland 2007).

2.6 FERSKVANNSLOKALITETER

Av ferskvannslokaliteter beskrives eventuelle sjørret og lakseførende vassdrag (anadrome vassdrag) og vassdrag med rødlistearter som elvemusling (VU), edelkreps og andre rødlistearter. Førstnevnte fanges opp av DN-håndbok 15-2001 hvor lokaliteter med viktige bestander av ferskvannsfisk som laks og sjørret kartlegges (DN 2001). De øvrige to naturtypene i denne håndboka er 1) vannlokaliteter med fiskebestander som ikke er påvirket

av fiskeutsettinger og 2) større, uregulerte vannlokaliteter med liten reguleringsgrad, som har beholdt sine naturlige plante- og dyresamfunn av ferskvannsarter. Disse naturtypene er ikke kartlagt fordi det er lite fokus på spesielt verdifulle områder for biologisk mangfold for disse naturtypene, vanskelig å kartlegge fordi man som regel ikke kjenner før-situasjonen og svært ressurskrevende i forhold til hvilke resultater man får igjen.

2.7 RØDLISTEARTER

En rødliste er en liste over plante- og dyrearter som er utsatt for betydelig reduksjon i antall eller utbredelse på grunn av menneskelig påvirkning og arter som i verste fall er truet av utryddelse nasjonalt (Kålås m. fl. 2010). Rødlista er utarbeidet etter Den internasjonale naturvernorganisasjonen (IUCN) sine retningslinjer for rødlisting, hvor arter klassifiseres til kategorier basert på en vurdert risiko for utdøing. Norsk rødliste for arter er i hovedsak en prognose for arters risiko for å dø ut fra Norge. Artene på rødlista er i ulik grad truet, se rødlistekategoriene i tabell 5-1. Kriteriesettene (A-E) er nærmere omtalt i Kålås m. fl. (2010). Rødlistearter nevnes i rapporten med rødlistekategori etter navnet.

Tabell 2. Rødlistekategorier i "Norsk Rødliste 2010" (Kålås m. fl. 2010).

Rødlistekategorier		Definisjon
EX	Utdødd	En art er <i>utdødd</i> når det er svært liten tvil om at arten er globalt utdødd.
EW	Utdødd i vill tilstand	Arter som ikke lenger finnes frittlevende, men der det fortsatt finnes individ i dyrehager, botaniske hager og lignende.
RE	Regionalt utdødd	En art er <i>regionalt utdødd</i> når det er svært liten tvil om at arten er utdødd fra aktuell region (her Norge). For at arten skal inkluderes må den ha vært etablert reproduserende i Norge etter år 1800.
CR	Kritisk truet	En art er <i>kritisk truet</i> når best tilgjengelig informasjon indikerer at ett av kriteriene A-E for kritisk truet er oppfylt. Arten har da ekstremt høy risiko for utdøing.
EN	Sterkt truet	En art er <i>sterkt truet</i> når best tilgjengelig informasjon indikerer at ett av kriteriene A-E for sterkt truet er oppfylt. Arten har da svært høy risiko for utdøing.
VU	Sårbar	En art er <i>sårbar</i> når best tilgjengelig informasjon indikerer at ett av kriteriene A-E for sårbar er oppfylt. Arten har da høy risiko for utdøing.
NT	Nær truet	En art er <i>nær truet</i> når den ikke tilfredsstiller noen av kriteriene for CR, EN eller VU, men er nære ved å tilfredsstille noen av disse kriteriene nå, eller i nær framtid.
DD	Datamangel	En art settes til kategori <i>datamangel</i> når usikkerhet om artens korrekte kategoriplassering er svært stor, og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC.

2.8 FREMMEDE ARTER

Norsk svarteliste 2012 er den offisielle oversikten over økologiske risikovurderinger for et utvalg av fremmede arter som er påvist i Norge (Gederaas m.fl. 2012). Med økologisk risiko menes om arten kan ha negative effekter på økosystemer, stedegne arter, genotyper (gjennom introgresjon) eller kan være vektor for andre arter (parasitter, sykdommer) som kan være skadelig for stedegent biologisk mangfold. Et felles kriteriesett har blitt utviklet for å standardisere vurderingene av økologiske effekter og invasjonspotensial på tvers av artsgruppene. I den siste versjonen av risikovurderinger av fremmede arter i Norge er artene delt inn i fem kategorier (se tabell 2),

derav betegnes arter i de to høyeste kategoriene som svartelisterarter. Totalt 106 arter er vurdert til kategorien svært høy risiko og 111 arter er vurdert til kategorien høy risiko.

Tabell 3. Kategorier av fremmede arter i "Norsk Svarteliste 2012" (Gederaas m.fl. 2012).

Kategorier		Definisjon
SI	Svært høy risiko	Arter som er faktiske eller potensielle økologiske skadegjørere og har potensial til å etablere seg over store områder. Svartelisterarter.
HI	Høy risiko	Arter som enten har begrenset/moderat evne til spredning, men utøver minst en middels økologisk effekt; alternativt har de bare små økologiske effekter, men et stort invasjonspotensial. Svartelisterarter.
PH	Potensielt høy risiko	Arter som enten har store økologiske effekter, kombinert med et lite invasjonspotensial, eller et stort invasjonspotensial, men ingen kjente økologiske effekter. Disse artene inngår ikke i svartelisten.
LO	Lav risiko	Arter som har ingen dokumentert vesentlig negativ påvirkning på norsk natur. Disse artene inngår ikke i svartelisten.
NK	Ingen kjent risiko	Arter som har ingen kjent økologisk effekt og et lite invasjonspotensial. Disse artene inngår ikke i svartelisten.

2.9 AKTIVITETER SOM PÅVIRKER DET BIOLOGISKE MANGFOLDET

En lang rekke militære og sivile aktiviteter kan påvirke det biologiske mangfoldet negativt. For de verdiklassifiserte områdene er det vurdert hvilke aktiviteter som kan være negative for det biologiske mangfoldet på de enkelte lokalitetene. Forvaltningsråd er foreslått for å avbøte eventuell negativ påvirkning. Forvaltningsrådene er presentert under beskrivelsen av de verdiklassifiserte områdene under overskriften skjøtsel og hensyn (se kapittel 3.5 og 3.6). Forvaltningsrådene er også lagt inn i naturdatabasen Natur 2000.

I kravspesifikasjonen fra Forsvarsbygg er det beskrevet en rekke militære og sivile aktiviteter som kan ha en negativ innvirkning på det biologiske mangfoldet (Forsvarsbygg 2003). Forvaltningsrådene er tilpasset den militære og sivile bruken i det enkelte forsvarsområdet (skytte- og øvingsfelt, festningsverk, militær leir og annet). Forvaltningsrådene er blant annet basert på informasjon fra militære kontaktpersoner om hvilke aktiviteter som er aktuelle på det enkelte festningsverk.

Hvilke forvaltningshensyn som bør tas vil variere gjennom året. For eksempel kan det være områder hvor sårbare viltarter har tilhold i hekke- og ynglesesongen, men hvor aktivitet til en annen årstid kan være akseptabelt. Aktivitetens omfang er en annen faktor som kan være avgjørende for innvirkningen på det biologiske mangfoldet. For eksempel vil det være stor forskjell på moderat slitasje i et område med sårbart planteliv enn mer permanent påvirkning ved for eksempel mye kjøring med beltekjøretøy eller lignende. Det er derfor fornuftig at det gis forvaltningsråd som differensierer på sesong og kvantitet, slik at det ikke legges unødige restriksjoner på bruken når aktiviteter kan være mulig.

Nedenfor er det listet opp ulike aktiviteter som i dag er/kan være aktuelle i Forsvarets områder og som kan virke negativt inn på det biologiske mangfoldet ved tap av artsmangfold, samt hvilken påvirkning den aktuelle aktiviteten kan ha.

- Nedbygging av arealer (bygninger, veier, asfalterte flater mm.) – Tap av habitat, habitatfragmentering

- Drenering/grøfting/gjenfylling – Endring av fysisk/kjemiske forhold
- Drenering på grunn av kjørespor fra terrenggående kjøretøy - Endring av fysisk/kjemiske forhold
- Skyteaktivitet – Forstyrrelse og fortreningsmekanismer for sårbare fuglearter og vilt
- Masseuttak – Terrengslitasje, endring av fysisk/kjemiske forhold
- Gjengroing /opphør av landbruksdrift – Tap av habitat, habitatfragmentering
- Høsting av ressurser (multer, egg, dun mm.) – Endret habitat, forstyrrelse av artsforekomster.
- Parkdrift/ hageanlegg/ landbruk (gressklipping, beplantning, gjødsling) – Endring av habitat, habitatfragmentering
- Friluftsliv og kulturhistorisk tilgjengelighet (guidede turer og allmenn ferdsel, kafeteria-drift og uteservering, campingplasser mm.) – Terrengslitasje
- Kulturelle arrangementer (mer eller mindre midlertidige utescener og telt til konserter og skuespill, frakting av utstyr i forbindelse med arrangementene mm.) – Terrengslitasje, tap/endring av habitat

Skogbruk

Forsvarsbygg forvalter forsvarssektorens arealer på vegne av Forsvarsdepartementet. Med forsvarssektorens arealer menes eid areal samt areal omfattet av avtaler om at forvaltning og tilrettelegging for militær øvingsaktivitet kan foregå. Fra 2008 har all hogst og skogkulturaktivitet blitt planlagt og fulgt opp med egne ressurser i Forsvarsbygg, mens det foreligger en avtale med Nordisk Tre AS om hogst, skogkulturarbeider og tømmeromsetning. Forsvarsbyggs føringer for skogforvaltningen gir Forsvarets militære behov prioritet foran hensynet til økonomisk resultat. Innenfor disse rammer skal eiendommen drives etter bedriftsøkonomiske prinsipper med sikte på å gi et best mulig økonomisk resultat for Forsvarsbygg. Dette innebærer bl.a. aktiv skogkulturinnsats og tynningsaktivitet for å sikre en framtidig kvalitetsskog i god produksjon. En miljøavtale mellom Forsvarsbygg og Nordisk Tre innebærer at all skogbruksaktivitet på eiendommen gjennomføres i henhold til PEFC standarden og Nordisk Tre sine rutiner. Norsk PEFC skogstandards kravpunkt 4 om biologisk viktige områder forutsetter at minst 5 % av produktivt skogareal skal forvaltes som biologisk viktige områder. For øvrig gjelder følgende presiseringer gjennom miljøavtalen (jf. Norsk PEFC skogstandard. Feltheft 2012):

- Skog med truede arter (VU, EN og CR) er i utgangspunktet nøkkelbiotoper, dersom kartfestingen er presis på bestandsnivå. Eventuelle tiltak i slik skog skal skje i samråd med biologisk rådgiver.
- Svært viktige (A) og viktige (B) naturtypelokaliteter er i utgangspunktet biologisk viktige områder (BVO - nøkkelbiotoper og andre kartfestede områder som spares urørt eller skjottes spesielt for å ta hensyn til biologisk mangfold). Eventuelle tiltak her skal skje i samråd med biologisk rådgiver.
- Særskilte krav til hensyn til rovfuglreir i hekkeperiodene.

I tråd med presiseringer fra Levende skog i 2010 sikrer Forsvarsbyggs egen sjekklister for skogkultur og hogst på Forsvarsdepartementets arealer at aktuelle kilder for miljøinformasjon, deriblant artskart, naturbase og egne kartlegginger av naturmangfold gjennomgås ved planlegging av hogst. Presiseringene påpeker at der det fremkommer informasjon om naturverdier som ikke ble vurdert i forbindelse med utvalget av nøkkelbiotopene, skal personer med skogbiologisk kompetanse godkjent av sertifikatholder vurdere disse naturverdiens relevans i forhold til miljøoversikten og miljøbehov på eiendommen. Med informasjon om naturverdier menes forekomst av truede arter (rødlistekategori VU, EN, CR eller Ex) og områder med viktige naturtyper.

2.10 DATABASE OG KART

Alle registreringer av naturtypelokaliteter og viltområder er lagt inn i siste versjon av databasen Natur2000. Interessante artsobservasjoner er lagt ut i Artsobservasjoner/Artskart (gjelder Asplan Viak) eller registrert i BAB (Bio-

fokus sin GBIF-portal) og via denne ut på Artskart (gjelder Miljøfaglig Utredning). Funnene registreres ved begge tilfelle under prosjekt Forsvarsbygg. Det er tatt belegg av spesielt interessante arter. Beleggene vil bli overlevert offentlige museum for innordning i deres samlinger, og vil komme ut på Artskart via deres egne databaser (gjelder Miljøfaglig Utredning). For Asplan Viak sin del legges alle funn inn i Artsobservasjoner, og beleggsetikett fra Artsobservasjoner legges ved funn som belegges hos offentlig museum.

Kartene over naturtypelokaliteter og viltområder finnes i egnet målestokk som vedlegg til rapporten og SOSI-filer og egenskapstabeller er laget ihht til DN-standard. Digitale kartverk finnes i Forsvarets informasjonssystem for eiendom, bygg og anlegg (FIS/EBA) og i Forsvarets militære organisasjons informasjonssystem (FIS/BASIS). Følgende kart er vedlagt rapporten:

- Naturtypelokaliteter
- Prioriterte viltområder

Eventuelle kart som inneholder sårbar informasjon om rødlistearter og vilt er unntatt offentligheten og følger ikke rapporten, men er levert til Forsvarsbygg futura.

I forhold til tidligere arbeid for Forsvarsbygg er det gjort en forenkling i kartproduksjonen ved at naturtypelokaliteter og viltområder er presentert enten på samme kart eller hver sine kart. Det er dermed ikke laget et sammenveid kart slik som ved forrige kartleggingsrunde.

3 NATURFORHOLD

3.1 RAMNES SKYTE- OG ØVINGSFELT

Ramnes skyte- og øvingsfelt (heretter stort sett omtalt som feltet) ligger sør for Harstad og vest for Evenes, på nordsiden av Ofotfjorden i Tjeldsund kommune, Nordland (se figur 1). Feltet består av eiendommene 94/1 og 94/2 er på 7,0 km². Feltet strekker seg fra sjønivå og opp mot vel 360 meter over havet.

Figur 1. Ramnes skyte- og øvingsfelt, Tjeldsund kommune, Nordland.

3.2 BRUK AV SKYTE- OG ØVINGSFELTET

Området som Ramnes skyte- og øvingsfelt ligger i har en historie som en del av et forsvarsverk for Ofotfjorden og Tjeldsundet. Dette er en historie som går tilbake til 1915 og inn i krigsårene 1940-1945, og ble etter krigen videreført i norsk regi frem til operativt nedleggelse i 1965. Skyte- og øvingsaktiviteten i området startet opp under 2. verdenskrig da tyskerne etablerte flere baner for håndvåpen og krumbanevåpen på Ramnes.

Ramnes skyte- og øvingsfelt er i dag primært et enbrukeranlegg for Marinejegerkommandoen (MJK) som har hatt tilhold her siden 1970-tallet.

Feltet har gjennomgått en gradvis oppgradering siden MJK startet treningen her, og har siden 2002 vært gjennom en omfattende utvikling med nye skytebaner. Det er utarbeidet en helhetlig gjennomføringsplan for Ramnes skyte- og øvingsfelt i 2008.

Ramnes skyte- og øvingsfelt har i dag konsesjon etter forurensningsloven som ble gitt i 2002. Denne konsesjonen hjemler imidlertid bare en liten del av det reelle behovet. Det ble derfor i 2006 søkt om utvidet konsesjon. Den er ennå til behandling hos Fylkesmannen i Nordland. Det jobbes pr dato med å få området regulert til formålet, og i den sammenheng er det foretatt registrering av blant annet kulturminner og naturmiljø.

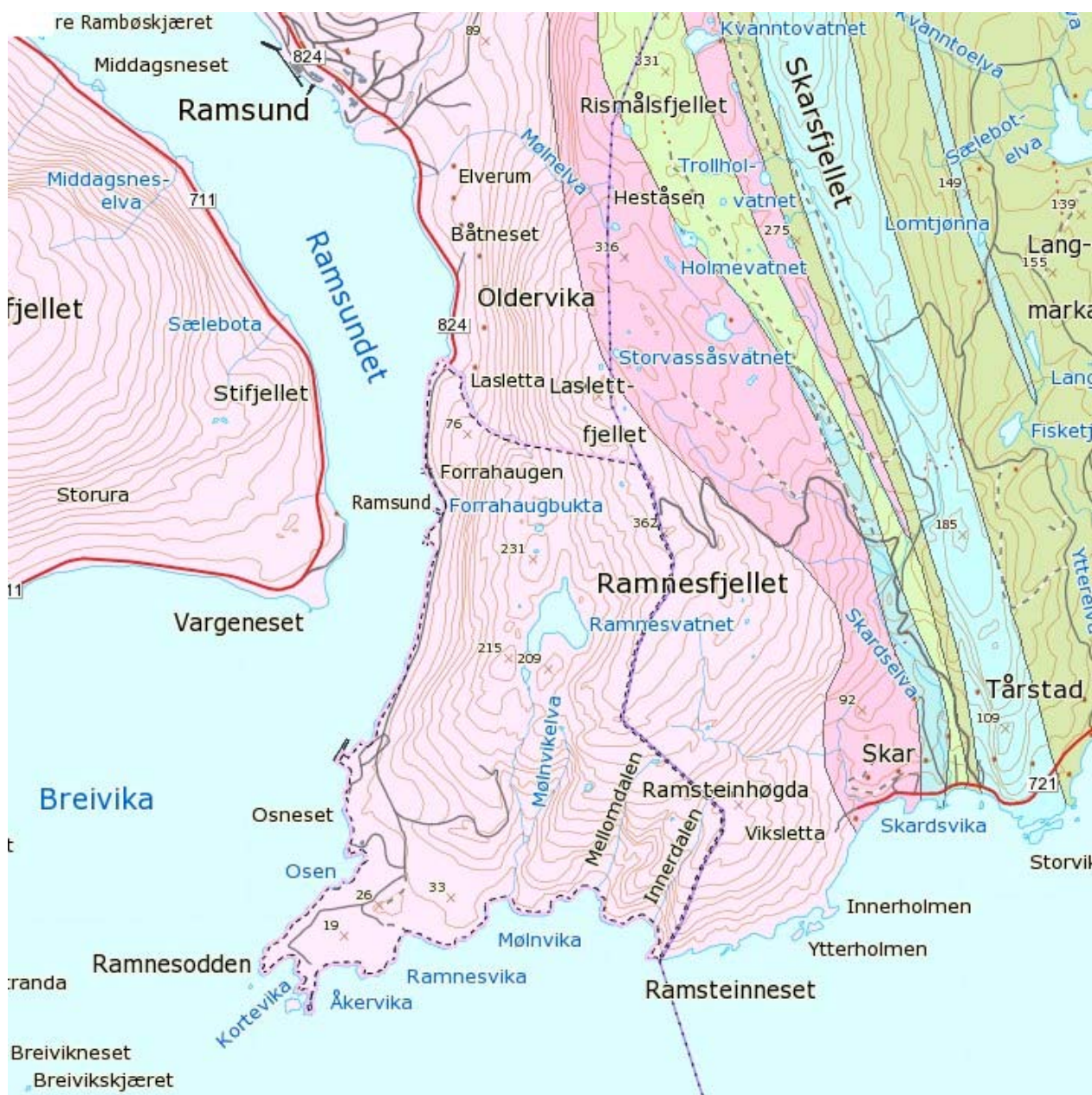
Figur 2. De strandnære engene ute på Ramnesodden er avgrenset som en verdifull naturtype, men bærer samtidig preg av at de har vært til dels aktivt brukt av forsvaret til ulike formål, med kjørespor, flytting av løsmasser og dels gjenlagt avfall flere steder. Foto: Geir Gaarder

3.3 EKSISTERENDE DOKUMENTASJON OM BIOLOGISK MANGFOLD

Det foreligger begrenset biologisk dokumentasjon fra Ramnes skyte- og øvingsfelt utover rapporten fra Strann m. fl. (2003) ved forrige kartlegging. I forbindelse med naturtypekartlegging i Tjeldsund kommune (Holtan & Larsen 2009) foreligger det ikke registreringer innenfor området, men de gjorde en kortfattet naturfaglig vurdering av kartlagte naturtypelokaliteter her basert på eksisterende informasjon. Viltkartlegging ble gjennomført i kommunen et par år tidligere (Strann m.fl. 2005) og også de hadde ikke ny informasjon om feltet, men gjorde en kortfattet vurdering av enkelte av de tidligere registrerte viltforekomstene. Viktigste kilde ut over eget feltarbeid er den supplerende rovfuglkartleggingen som ble utført sist sommer (Spansvoll & Sortland 2012). Dette utgjør hovedgrunnlaget for vurderingen av viltforekomstene i området.

3.4 BERGGRUNN OG LØSMASSER

Berggrunnen består utelukkende av granitt og granittisk gneis (rosa farge i kartet under). Bare noen kilometer øst for feltet kommer en inn i et stort område med overveiende kalkstein (blå farge i østkant av kartutsnittet). Dette er et av de mest kalkrike områdene i landsdelen, men det er ingen spor etter dette i skyte- og øvingsfeltet, som derimot preges av de mye hardere og kalkfattige bergartene som dominerer i ytre deler av Vesterålen og Lofoten. Løsmassene består i hovedsak av tynn morene i mosaikk med bart fjell. Det er bare sparsomme innslag av torv og langs sjøen trolig stedvis litt mer finkornede, sorterte marine løsmasser. Lokalt er det trolig skjellsand øst for Ramnesodden og dels mer leirholdige masser inne i Osen nordøst for Ramnesodden.

Figur 3. Berggrunnskart over Ramnes skyte- og øvingsfeltet samt områder rundt. Avgrensningen av feltet ses med svart stipling med rosa markering og omfatter halvøya ut mot Ramnesodden. Kilde: <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

3.5 GENERELLE NATURFORHOLD

Området tilhører landskapsregionen fjordbygder i Nordland og Troms. Moen (1998) fører området vegetasjonsgeografisk sett til mellomboreal vegetasjonssone, men i praksis er det snakk om en gradient der lavereliggende deler ligger i denne sonen, mens høyereliggende skog hører hjemme i nordboreal sone og snaufjellet i lavalpin sone. Området er videre plassert i klart oseanisk vegetasjonsseksjon og anses å utgjøre innergrense for denne seksjonen langs fjorden. Området er generelt karakterisert av lav skogdekning selv i lavlandet, mens bart fjell og fattig, boreal hei dominerer. Det som finnes av skog er fattig til intermediær bjørkedominert skog (men stedvis med en del andre boreale løvtrær) og svært glissen og småvokst furuskog (såkalt knauskog etter Fremstad 1997 sitt system). I tillegg er det litt strandenger og strandnære eng- og myrsamfunn i de flatere partiene rundt Ramnesodden. Ferskvann er det lite av, men et par små bekker går ned mot sjøen, der den største (Mølnvikelva) kommer fra Ramnesvatnet, et stort tjern på knapt 200 m.o.h.

Figur 4. Mellomdalen i østre del av skytefeltet er ganske frodig, skogkledd og lite berørt av inngrep i nyere tid. Her står det tett løvskog og på de beste stedene litt høyvokst ospeskog. Rundt er det derimot fattig boreal hei, nakent berg og små innslag av fattig ur og rasmark i bratte partier.

Det ble bare observert kalkfattige bergknauser og bergvegger i området og den boreale heia er også fattig og stedvis noe fuktig. Veldrenerte heipartier har ofte mye heigråmose. Rikere vegetasjon ble bare registrert på antatt skjellsandinfluert mark nær sjøen øst og nordøst for Ramnesodden, samt også svake tendenser i enkelte fuktsig oppe på snaufjellet øst for Ramnesvatnet. Førstnevnte miljøer er nærmere beskrevet i lokalitetsomtalen for verdifulle naturtyper. Fuktsigene oppe på fjellet ble vurdert å være for små og samtidig fattige på krevende arter til å utfigureres som naturtypelokaliteter. Her vokser likevel arter som dvergjamne, bjønnbrodd, tranestarr og svarttopp.

3.6 MENNESKELIG PÅVIRKNING

Som det kommer fram i kapittel 3.2 om bruk av feltet så har dette området i lang tid vært sentralt for forsvaret i denne regionen, og det blir stadig oppgradert til ulike formål. Fattig berggrunn, lite løsmasser og en beliggenhet ut mot en odde gjør det samtidig lite attraktivt for tradisjonell landbruksdrift og det er heller ikke plassert nær større befolkningssentra. Det er derfor forsvaret sine aktiviteter som dominerer og preger det som er av menneskelig påvirkning her, mens andre former for aktiviteter spiller en ganske ubetydelig rolle. Unntaket fra dette er utmarksbeite av husdyr. Det går bl.a. en del tamrein i området i perioder, noe som også ble observert under feltarbeidet i august 2012. Disse utøver trolig et merkbart beitetrykk på vegetasjonen i deler av feltet, sannsynligvis spesielt i de litt frodige og lavtliggende arealene ut mot Ramnesodden. Det har sikkert også vært en del uttak av ved og kanskje så vidt tømmer her tidligere og kanskje også jordbruksdrift ute på Ramnesodden, men dette må ha opphørt for lang tid tilbake og er knapt synlig på vegetasjonen nå.

Når det gjelder forsvaret sin bruk, så er den særlig konsentrert til strandnære arealer fra Karneset i nord og not mot Osen og indre deler av Ramnesodden i sør. Her er det veger, flere bygningsanlegg, skytebaner (i sør) og spredte spor etter bl.a. øvingsaktiviteter i utmarka. Ute på selve Ramnesodden står det gamle forsvarsanlegg som gror igjen. Ellers går det også enkelt tilrettelagte veger/kjøretraséer opp fra Ramnesodden mot Ramnesvatnet og dalføret lengst øst langs sjøen har vært brukt som øvingsmål for skyting fra sjøsiden.

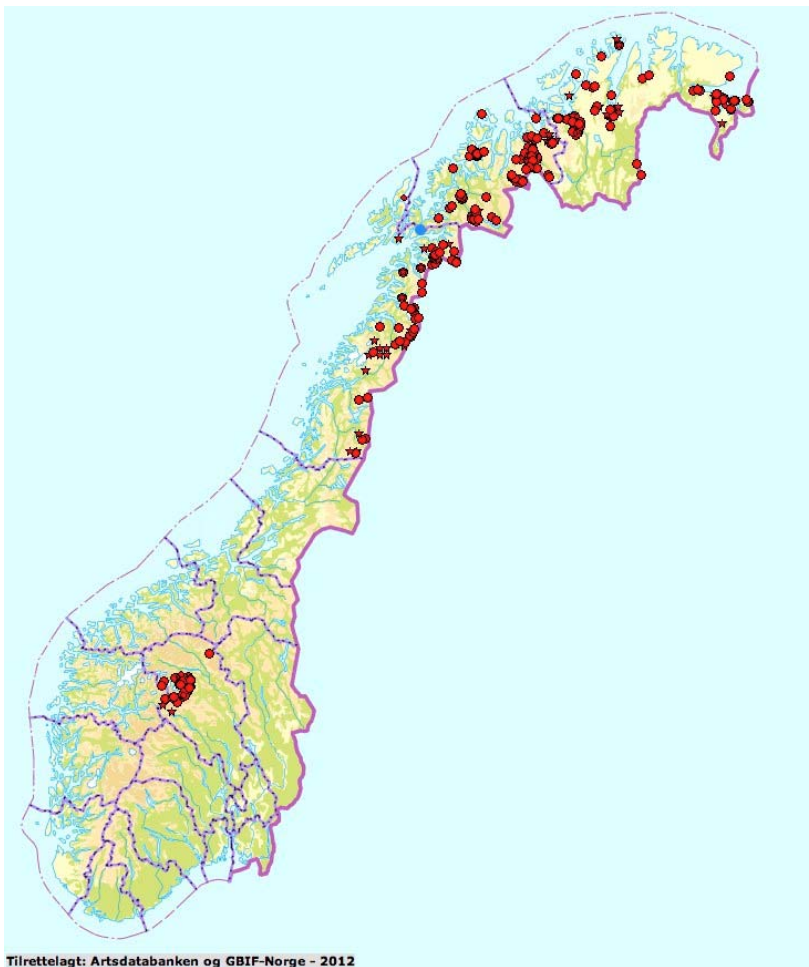
Figur 5. Noe kalkerik (sikkert skjellsandpåvirket) tørreng innenfor naturtypelokaliteten på Ramnesodden. Det er vanskelig å tenke seg at dette ikke har vært attraktivt område for beite, og trolig også som slåttemark i tidligere tider, men bortsett fra en del streifbeite av tamrein er det nok lite tradisjonell bruk av engene her i nyere tid. Foto: Geir Gaarder.

3.7 FLORA

Fattige vegetasjonstyper/NiN-typer dominerer innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. I høyereliggende områder er det mye bart fjell og ellers innslag av relativt vanlige og nøysomme urter, lyng, gras og halvgras, som heigråmose, røsslyng, tyttebær, bjørneskjegg mv. Som nevnt tidligere ble det bare helt lokalt oppe rundt skoggrensa funnet vannsig med arter typisk for mer intermediær og dels mellomrik mark, som tranestarr, dvergjamne, fjelltistel, svarttopp, tvebostarr, bjørnebrodd og et sted også fjellfrøstjerne.

Vegetasjonen i knauskogen skiller seg svært lite fra det en finner oppe på snaufjellet, bare med gjerne ennå høyere dekning av lyng og moser. Derimot er det stedvis litt rikere i løvskogene, som den lokalt ospedominerte skogen i Mellomdalen, der det også er innslag av gråor, rogn og selje. Her er det dels typiske arter for blåbærskog som forekommer, men også litt rikere innslag med småbregnearter som fugletelg og sauettelg, dels også sparsomt med lågurt- og høgstaudearter som teiebær, skogstjerneblom, skogstorkenebb, sumphaukeskjegg og turt.

Først ute på Ramnesodden, der en får innslag av strandenger og skjellsandpåvirkede strandnære enger, dukker det opp en mer artsrik og interessant flora med forekomst av kravfulle og dels rødlistede arter. I tilsynelatende ganske fattig hei i kantsonen til dette området ble det klart mest uventede og interessante artsfunnet gjort under feltarbeidet i 2012. Her ble det nemlig i et parti funnet spredt med reinstarr (NI). Dette er ei klart bisentrisk fjellplante som er sjelden i Sør-Norge og heller ikke vanlig i Nord-Norge, se figur 6 under. De to funnene lenger vest i Vesterålen er begge bare basert på krysslister og mest sannsynlig feilregistreringer. Lengst i nord kan reinstarr opptre ned mot havnivå, men forekomsten på Ramnesodden representerer trolig både en vestlig utpost for regionen og et av de sørligste lavlandsfunnene for arten i Norge. Noen utfyllende plantegeografisk eller økologisk forklaring på forekomsten er det vanskelig å komme med, men økologisk sett passet voksestedet godt inn i det som ellers er vanlig for arten mange steder, nemlig grunnlendt og vøreksponert hei av intermediær karakter.

Figur 6. Nasjonal utbredelse til reinstarr *Carex arctogena* (NT), der den nye forekomsten ute på Rammesodden er vist som en blå prikk. Tatt fra Artskart (Artsdatabanken 2013).

For øvrig ble det funnet få fjellplanter ute på Rammesodden, men enkelte typiske slike arter som gjerne går ned i lavlandet på kulturmark opptrer, som fjellnøkleblom (NT), fjellbakkestjerne, fjellrapp, fjellstarr og svartstarr. Noe varmekjært element i engfloraen var fraværende, men flere noe kravfulle engarter opptrer, som bakkesøte (NT), lodnerublom, dunhavre, marinøkkel og bleiksøte. I fuktig/myrfragmenter av rikere karakter forekommer lokalt arter som fjellfrøstjerne, hårstarr, myrsauløk og gulstarr. Det vesle som finnes av strandenger har stort sett et normalt, utbredt artsmangfold, med arter som saltsiv, fjæresauløk, fjæresivaks, strandkryp og strandkjempe, men lokalt ble også litt mindre vanlige arter som ishavstarr (i Osen og på Rammesodden), salturt (Rammesodden), havstarr og saltstarr (Rammesvika) funnet.

Figur 7. Rammesodden har særlig verdier knyttet til kalkrike, strandnære skjellsandenger, men inneholder også litt varierte strandengsystemer med både saltenger og saltanrikeede saltpanner, fragmenter av forstrender og litt strandberg. Foto: Geir Gaarder.

3.8 FAUNA

Dette kapitlet bygger i all hovedsak på Spansvoll & Sortland (2012) sin rapport, med supplement fra Strann m.fl. (2003) sine kartlegginger, mens eget feltarbeid konsentrerte seg om naturtyper og plantelivet og har få fugleobservasjoner av interesse.

Generelt ser fuglelivet i området ut til å være ganske ordinært, men typisk for skog- og heilandskap i regionen. Det er også registrert litt sjø- og våtmarksfugl her, men få arter og disse er trolig mangelfullt kartlagt og noe dårlig kjent fremdeles. Det er lite gammel skog i området, men tydeligvis tilstrekkelig med eldre løvskog i Mellomdalen til at det der opptrer flere typiske arter knyttet til eldre løvskog, som dvergspett, rødstjert og enkelte andre hulerugende spurvefugler. I samme dalføre er skogen samtidig frodig nok til at en får inn enkelte arter som er typiske for litt rike skogsmiljøer, som gjerdesmett, trepiplerke og grå fluesnapper. For øvrig forekommer diverse mer vanlige, utbredte skoglevende arter som måltrost, rødvingetrost, gransanger, løvsanger, bokfink, grønnsisik og gråsisik.

Av potensiell særlig interesse i slike landskap er artsmangfoldet knyttet til berg og rasmark. I feltet finnes det et gammelt og velbrukt havørnreir, der det i 2012 ganske sikkert hekket fjellvåk (jfr. kart unntatt offentlighet som viser dette reiret). I Innerdalen ble det samtidig funnet ravnreir i berghammer. I tillegg kommer enkelte spurve-

fugler typiske for rasmark, berg m.v. som ringtrost og bergirisk (NT), der en bør anta at begge arter hekker hist og her i området, men særlig rundt Mellomdalen og Innerdalen. I det mer åpne hei- og fjellandskapet er få arter av interesse påvist. Heipiplerke er en karakterart og lirype ble observert under eget feltarbeid.

Langs sjøen kan en lang rekke sjø- og våtmarksfugl opptre. Spansvoll & Sortland (2012) la ikke spesielt vekt på slike miljøer, men observerte likevel arter som svartbak, gråmåke, fiskemåke (NT), tjeld, storspove (NT), stokkand og siland.

Når det gjelder pattedyr så nevner både Strann m.fl. (2003) og Spansvoll & Sortland (2012) oter (VU) fra området og sannsynligvis kan arten ses mange steder innenfor feltet, men da med særlig konsentrasjon til strandsona. Strann m.fl. (2003) antyder mulighet for hi lengst øst i skytefeltet og det virker sannsynlig at det er minst ett og kanskje to territorier for arten langs sjøen i feltet. For øvrig nevner Spansvoll & Sortland (2012) diverse vanlige, vidt utbredte arter her, som elg, rødrev, hare, mink, røyskatt og ekorn.

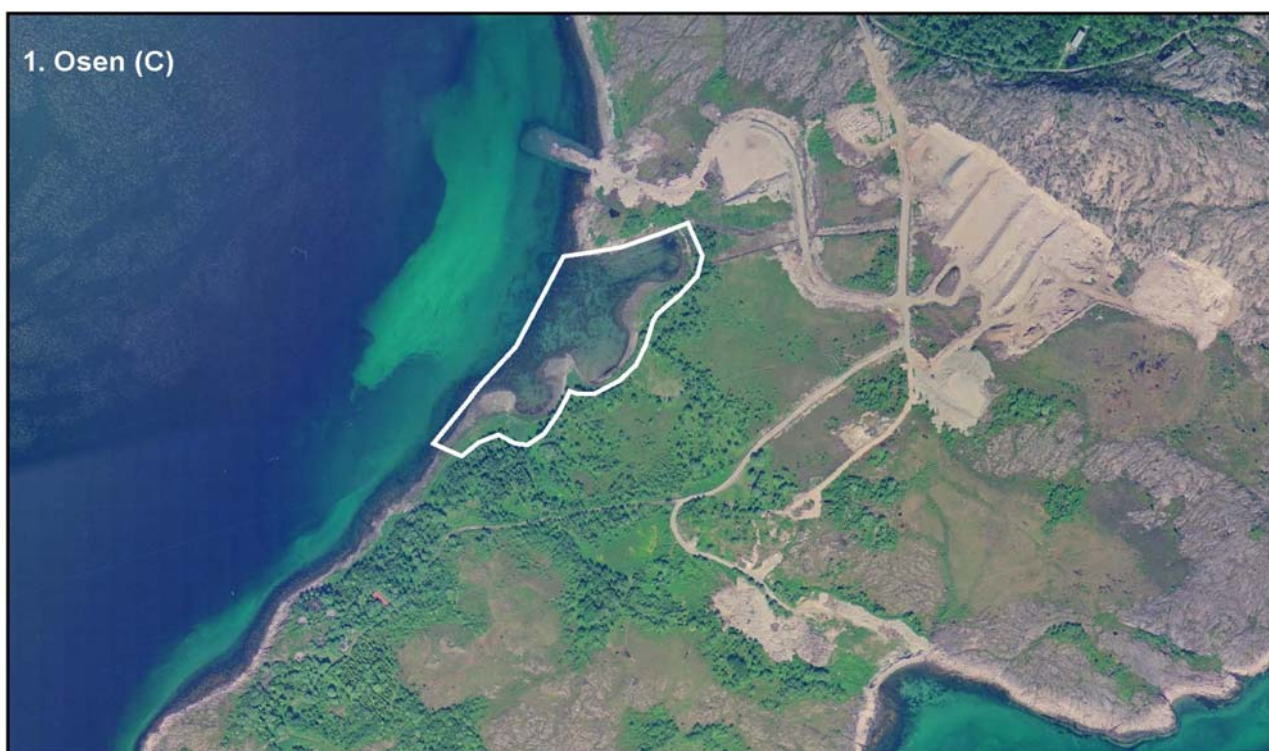
3.9 NATURTYPER

Innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt er det kartlagt tre naturtypelokaliteter (se vedlegg 2). Lokalitetsbeskrivelsene er oppdatert til ny DN-mal. Det er gjennomført naturtypekartlegging i Tjeldsund kommune (Holtan & Larsen 2009). Ingen lokaliteter ble da undersøkt innenfor skytefeltet, men de gjorde en vurdering av de to tidligere kartlagte lokalitetene med grunnlag i opprinnelig beskrivelse av disse (jfr. Strann m.fl. 2003).

Holtan & Larsen (2009) hadde følgende vurdering for Mellomdalen (BN00040886); ” Meget tynn beskrivelse, bl.a. savnes noe om botaniske forhold.” Under feltarbeidet i august 2012 ble det konstatert at det her vokste løvskog, inkludert noe osp i eldre optimalfase der dødt trevirke var sparsomt og av små dimensjoner. Videre at feltsjiktet var fattig til svakt intermediært med mest blåbærskog og litt småbregneskog bare i overgang mot storbregneskog. Det ble ikke påvist rødlistearter eller andre kravfulle arter. Skogen ser også ut til å mangle interessante epifytter, og mest kravfulle lavart som ble funnet på trærne var filthinnelev. Lokaliteten vurderes ikke å oppfylle minstekravene til verdifulle naturtyper i henhold til DN-håndbok 13-1999.

Holtan & Larsen (2009) hadde videre følgende vurdering for Ramnesvatnet (BN00040887): ” Tvilosomt om dette er en naturtypelokalitet. Trolig bør den slettes.” Under feltarbeidet i august 2012 ble det vurdert at vatnet var av oligotrof karakter med svært lite synlig vannvegetasjon (og sannsynligvis også lite under vann). Rundt forekom en mosaikk av småvokst, fattig bjørkeskog, små flekker med fattigmyr og fattig boreal hei. Det ble ikke påvist rødlistearter eller andre kravfulle arter. Lokaliteten vurderes ikke å oppfylle minstekravene til verdifulle naturtyper i henhold til DN-håndbok 13-1999.

Lokalitetsnr Naturbasen	1. Osen
Lokalitetsnr Natur2000	185210791
Naturtype	Gruntvannsområder i sjø
Utforming	
Verdisetting	Lokalt viktig (C)
Areal	29 daa

Innledning:

Beskrivelsen er utarbeidet den 23.01.2013 av Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning, på grunnlag av eget feltarbeid 01.08.2012. Registreringen ble gjort på oppdrag for Forsvarsbygg, som ledd i supplerende kartlegging innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. Øvingsfeltet er tidligere naturtypekartlagt (Strann m.fl. 2003), men lokaliteten ble ikke beskrevet den gang.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger lengst sørvest på fastlandet på nordsiden av Ofotfjorden og innenfor Ramnessundet, like nord for Ramnesodden og med forsvarsanlegg som går ut i sjøen rett på nordsiden. Her er det ei bukt med en del areal med til dels finkornede løsmasser som blir blottlagt ved fjære sjø. Ei smal sone med strandenger ligger på innsiden og lokaliteten grenser mot småskog og gjengroende hei i øst, samt gradvis mot smalere belte med grunne areal i sør.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er kartlagt som gruntvannsområde i sjø, men også strandenger er inkludert i lokaliteten (anslagsvis ca. 10 % av totalt areal). Etter NiN er det i stor grad snakk om vannstrand, mens indre deler har ufullstendige sone-ringer mellom nedre/midtre og øvre saltenger (S7-3,4,6,8), samt fragmenter av dårlig utviklede driftvoller (S3-1,2).

Figur 8. Det er litt usammenhengende belter med saltenger, i overgang mot forstrender og innerst driftvoller på indre deler av lokaliteten, mens det utenfor er mudderfjære med spredte store steiner. Foto: Geir Gaarder.

Artsmangfold:

Vannstrandarealene bør ha en viss funksjon som næringsøksområder for sjøfugl og våtmarksfugl, men nærmere data om dette er ikke kjent. I de smale beltene med saltenger vokser typiske arter som ishavsstarr, fjærestarr, fjæresauløk, fjæresivaks, saltsiv, strandkryp og strandkjempe.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Utbygging av forsvarsanleggene på nordsiden har sannsynligvis redusert arealet med strandenger og gruntvanns-områder litt i den retningen. Derimot er det lite fysiske inngrep innenfor avgrenset lokalitet. Trolig beiter tamrein litt på strandengene.

Fremmede arter:

Ingen observert.

Del av helhetlig landskap:

Gruntvannsområder med tilhørende strandenger forekommer det en god del av i disse smale sundene mellom fastlandet og Tjeldsundøya og Hinnøya, slik at denne lokaliteten er en del av et større system i så måte.

Skjøtsel og hensyn:

Naturverdiene bevares trolig best hvis lokaliteten stort sett får ligge i fred. Ekstensivt beite av tamrein er neppe til skade for naturverdiene. Fysiske inngrep er generelt negative, som nedbygging, dumping av avfall eller plassering av båter mv over lange tidsrom. Forurensning er selvsagt også negativt. Midlertidig bruk til båttransport og lignende har neppe særlig innvirkning på verdiene. Kjøring med motorkjøretøy over gruntvannsområdene og strandengene på fjære sjø vil være negativt, men vil normalt ikke medføre permanent tap av naturverdier.

Verdisetting:

Lokaliteten får «bare» verdien lokalt viktig (C). Dette fordi den er relativt liten, har begrenset naturvariasjon og hittil uten kjent forekomst av spesielt sjeldne, kravfulle eller rødlistede arter.

Lokalitetsnr Naturbasen	2. Ramnesodden
Lokalitetsnr Natur2000	185210792
Naturtype	Naturbeitemark
Utforming	Frisk/tørr middels baserik eng i høyereliggende strøk og nordpå
Verdisetting	Viktig (B)
Areal	46 daa

Innledning:

Beskrivelsen er utarbeidet den 23.01.2013 av Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning, på grunnlag av eget feltarbeid 01.08.2012. Registreringen ble gjort på oppdrag for Forsvarsbygg, som ledd i supplerende kartlegging innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. Øvingsfeltet er tidligere naturtypekartlagt (Strann m.fl. 2003), men lokaliteten ble ikke beskrevet den gang.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger lengst sørvest på fastlandet på nordsiden av Ofotfjorden ute på Ramnessundet. Her er det litt løsmasser (småstein, grus og dels sand) med innslag av skjellsand som skaper grunnlag for en noe kalkkrevende vegetasjon. Lokaliteten avgrenses for en stor del mot sjø og fattige, eksponerte strandberg i sør og mot fattig hei og småskog uten interessante arter på andre kanter.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten har en mosaikk mellom fastmarksenger (anslag 40%) og strandengmiljøer (anslag 25%), samt innslag av boreal hei (anslag 15%). I tillegg kommer litt småskog og trivielle eng/heisamfunn i gjengroing som er inkludert av arronderingsmessige årsaker (anslag 20%). Fastmarksengene er i stor grad veldrenerte lågurtenger (T4-3), trolig dels også svake lågurtenger (T4-2). Strandengene har en mosaikk mellom saltenger av ulike typer (S7), men også innslag av forstrand (S6), flerårige driftvoller (S3-1) og små partier med strandberg (S5). Den boreale heia i østkant er dels fuktig og dels veldrenert og virker overveiende fattig, men enkelte artsfunn peker klart i retning av en intermediær utforming (kanskje svakt påvirket av skjellsand?). Kulturmarkseng, som naturbeitemarkene (lågurtengene) hører inn under er rødlistet som en sårbar (VU) naturtype.

Figur 9. Artsrikt parti i østre deler av lokaliteten. Her kommer det tydelig fram at det har vært tatt ut noe løsmasser for en del år tilbake, samt at det samtidig er gjengroing med trær og høy grasvegetasjon som følge av for svak skjøtsel over mange år. Foto: Geir Gaarder.

Artsmangfold:

Størst verdi knytter seg til lågurtengene som har en god del typiske arter for fuktige og tørre enger og dels rike fjellheier, som gulstarr, hårstarr, fjellstarr, dunhavre, flekkmure, jåblom, bakkesøte (NT – stedvis en del i østre del, mer sparsomt i vest), lodnerublom, harerug, blåklukke, tiriltunge, småengkall, kornstarr, marinøkkel, fjellfrøstjerne, bleiksøte, engfrytle, fjellnøkleblom (NT), dvergjamne, marigras, skogsiv, fjellbakkestjerne, prestekrage, svartstarr, fjellrapp, grønnkurle og legevintergrønn. I tillegg ble det også gjort et par funn av beitemarksopp her, inkludert bleikskivet rødspore *Entoloma infula*, beiterødspore *Entoloma sericeum*, mørktannet rødspore *Entoloma serrulatum*, tjærerødspore *Entoloma poliopus* og ravnerødspore *Entoloma corvinum* (NT). I strandengene ble det funnet arter som salturt, strandkjempe, strandkryp, fjæresauløk, buestarr, skjørbuksurt, saltsiv, grusstarr og ishavsstarr. Muligens ligger det et revehi i noen av de oppgravde kantene. Heia i øst domineres av trivielle, lite kravfulle arter, men i tillegg vokser det der sparsomt med reinstarr (NT). Dette er ei ganske sjelden bisentrisk fjellplante som her har en utpostlokalitet mot vest og mot lavlandet.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lokaliteten blir nå noe beitet av tamrein, men beitetrykket er for lavt til å opprettholde en artsrik, lavvokst engflora på sikt. Det er noe kjørespor, for det meste av eldre dato, ned inn i lokaliteten og det har vært tatt ut og/eller flyttet noe på løsmasser i deler av området. Små groper og skrenter i løsmassene er dannet som følge av dette, og det er partier med lite vegetasjon her.

Fremmede arter:

Ingen observert.

Del av helhetlig landskap:

Artsrike engsamfunn finnes flere steder i Evenes kommune, men er sjeldne i Tjeldsund kommune og ingen andre er dokumentert i distriktet rundt denne lokaliteten. Denne lokaliteten er derfor trolig noe isolert og i liten grad del av et helhetlig landskap. Også denne utformingen av intermediaær boreal hei er også sannsynligvis ganske sjelden.

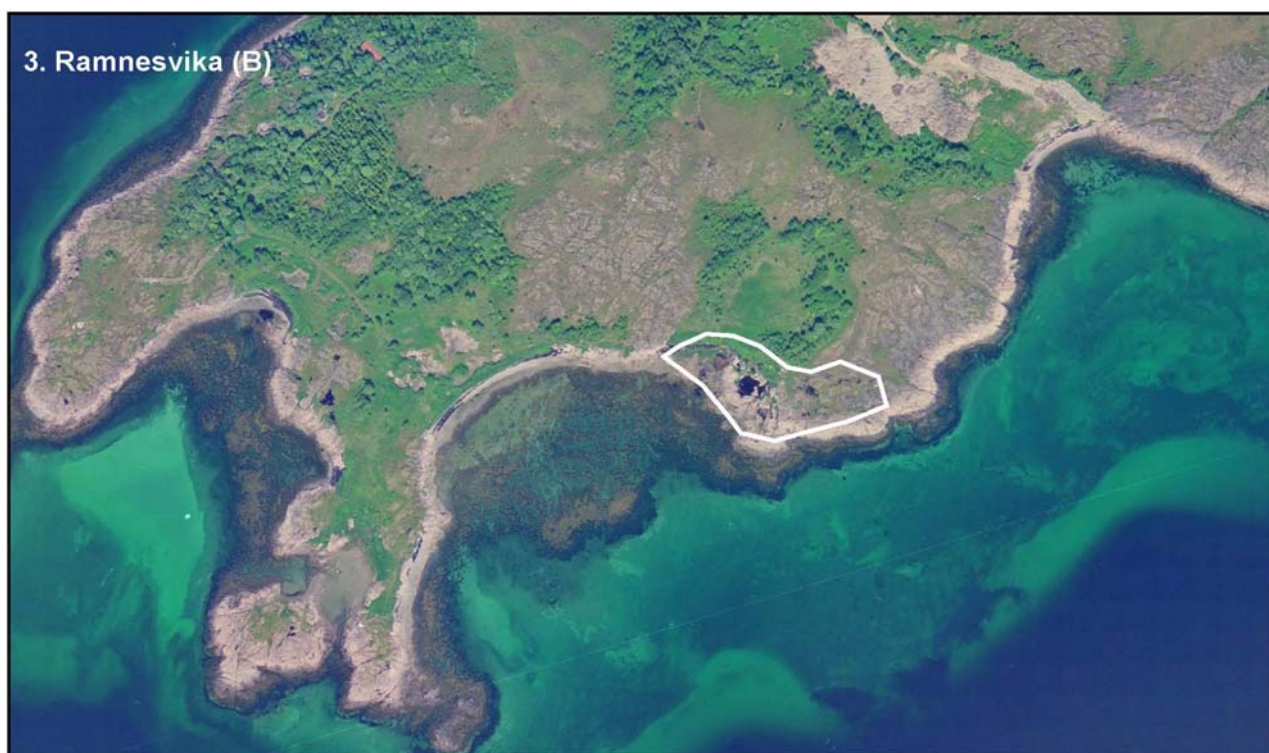
Skjøtsel og hensyn:

Det klart beste her vil være å få opp igjen beitetrykket med husdyr, helst ungdyr av storfe, men også sau, hest eller tamrein vil gjøre god nytte for seg. Da dette er lite realistisk da skyte- og øvingsfeltet brukes svært aktivt, vil sein slått (trolig helst i august) med påfølgende fjerning av graset være det viktigste skjøtselstiltaket for å opprettholde naturverdiene. Lokal kjøring med motorkjøretøy antas ikke å skade verdiene mer enn det som allerede har skjedd. Litt planering av løsmassene kan gjerne vurderes, men bør utføres i samråd med biolog og ikke være for omfattende. Fjerning av løsmasser er klart negativt. Det samme gjelder selvsagt gjengroing med skog.

Verdisetting:

Lokaliteten er vurdert som viktig (B) da lokaliteten er middels stor, ganske artsrik og med forekomst av flere kravfulle og rødlistede arter. Verdien trekkes noe ned av ganske dårlig tilstand på grunn av gjengroing.

Lokalitetsnr Naturbasen	3. Ramnesvika
Lokalitetsnr Natur2000	185210793
Naturtype	Strandeng og strandsump
Utforming	Overgang til sump, saltpanne, strandeng etc.
Verdisetting	Lokalt viktig (C)
Areal	8 daa

Innledning:

Beskrivelsen er utarbeidet den 23.01.2013 av Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning, på grunnlag av eget feltarbeid 01.08.2012. Registreringen ble gjort på oppdrag for Forsvarsbygg, som ledd i supplerende kartlegging innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. Øvingsfeltet er tidligere naturtypekartlagt (Strann m.fl. 2003), men lokaliteten ble ikke beskrevet den gang.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger lengst sørvest på fastlandet på nordsiden av Ofotfjorden og innenfor Ramnessundet, like øst for Ramnesodden. Terrenget er ganske flatt og det er dannet flere små pytter på stranda, mens det går gradvis over i fattig hei mot nord/nordøst. Lokaliteten er avgrenset ut fra forekomst av saltenger/brakkvannssumper.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er kartlagt som strandeng og strandsump. Strandengene består dels av helofyttbelter i brakkvannssump (S7-10), littoralbassen bare fragmenter av brakkvannsenger (S7-2,5) og saltenger (S7-4, 6), dels i overgang mot driftvoller (S3-2).

Figur 10. Små littoralbasseng der det bl.a. vokser havstarr i kantsoner er typiske for strandengpartiene innenfor Ramnesvika. I bakgrunnen skimtes starten på Ramnesodden med sine strandenger og artsrike strandnære enger. Foto: Geir Gaarder.

Artsmangfold:

Strandengene og driftvollene er ikke spesielt artsrike, men tilknyttet de små pyttene vokser både pølstarr, havstarr og saltstarr, der særlig de to sistnevnte må betegnes som mindre vanlige arter.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lokaliteten har nok vært litt påvirket av forsvarsaktiviteter tidligere. Det ligger skytebaner litt lenger nordøst for lokaliteten, men det er lite synlige spor av dette nå. Trolig begrenser dagens påvirkning seg til litt streifbeite av tamrein.

Fremmede arter:

Ingen observert.

Del av helhetlig landskap:

Strandenger finnes det spredt av i distriktet, men denne typer med innslag av små brakkvannspytter er trolig sjelden.

Skjøtsel og hensyn:

Naturverdiene bevares trolig best hvis lokaliteten stort sett får ligge i fred. Ekstensivt beite av tamrein er trolig positivt for verdiene. Fysiske inngrep er generelt negative. En bør også unngå kjøring med motorkjøretøy gjennom lokaliteten, mens ferdsel til fots ikke antas å ha noen innvirkning. Oppslag av trær og busker er det ønskelig blir fjernet.

Verdisetting:

Lokaliteten er vurdert som lokalt viktig (C) da den inneholder enkelte uvanlige og noe kravfulle arter. Lokaliteten er verken særlig stor, artsrik eller variert og dette trekker verdien noe ned.

3.10 VILTOMRÅDER

Strann et al. (2012) registrerte et viltområde av verdi svært viktig (A) som omfattet Mellomdalen og Innerdalen i østre del av skyte- og øvingsfeltet. Spansvoll & Sortland (2012) påviste ikke spesielle viltkvaliteter i Innerdalen, bortsett fra et ravnereir, men påviste en forholdsvis rik fauna av skoglevende arter i Mellomdalen og fant et rovfuglreir. Med grunnlag i dette blir her tidligere viltlokalitet revidert og i praksis innskrenket til å omfatte to delområder i Mellomdalen, som hver for seg har lavere verdi enn det som tidligere ble satt.

Lokalitetsnr Naturbasen	4. Mellomdalen
Lokalitetsnr Natur2000	185210790
Viltområde	Hekkeområde spetter og spurvefugl
Verdisetting	Viktig (B)
Areal	29 daa

Innledning:

Lokaliteten er tidligere beskrevet i forbindelse med kartlegging av biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt i 2003 (Strann m. fl. 2003), og med supplerende data fra Spansvoll & Sortland (2012). Lokaliteten er på nytt undersøkt av Geir Gaarder 01.08.2012. Lokaliteten er et viktig fugleområde. Datamengden er likevel begrenset til enkeltbesøk i 2003 og 2012. Den viktigste funksjonen for dette området er områdets funksjon som hekkeområde.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten omfatter den frodigste, skogkledte delen av Mellomdalen, i østre del av Ramnes skyte- og øvingsfelt. Her er det en bjørkedominert blandingskog som også inneholder bl.a. gråor, rogn, selje og furu. For det meste er det snakk om blåbærskog, men også noe litt frodigere småbregneskog og overgang mot storbregneskog. Floraen er ganske ordinær og bare et fåtall høgstaude- og lågurtarter opptrer sparsomt, samt bare en svak signalart på fuktig/eldre skog blant lav er kjent (filthinnelav).

Figur 11. Frodig bjørkedominert blandingskog i Mellomdalen med innslag av osp. Foto: Frantz Sortland.

Artsmangfold:

Strann m.fl. (2003) nevner følgende arter herfra; måltrost, rødstjert, gjerdesmett, ringtost (alle som hekkende), grønnfink, svarttost, rødstrupe (observerte arter), samt at dvergfalk holdt et territorium i skogen. Spansvoll & Sortland (2012) nevner to syngende trepiplerke-par, flere dvergspett hull, samt forekomst av granmeis (påvist hekkende), rødstjert, gråfluesnapper og gjerdesmett. De mener samtidig at det er sannsynlig at dvergspett hekker i dalen. Generelt sett er det snakk om en ganske rik fuglefauna med flere arter typiske både for gammel løvskog (som dvergspett og rødstjert) og frodig løvskog (som gråfluesnapper og gjerdesmett).

Bruk, tilstand og påvirkning:

Skogen er i eldre optimalfase med sparsomt med dødt trevirke og da mest av små dimensjoner. Fysiske inngrep eller stier inn i området ble ikke observert ved besøket i august 2012, men det antas at bl.a. tamrein sporadisk kan beite i området.

Verdibegrunnelse:

Lokaliteten er vurdert som et viktig område med regional verdi (B) på grunn av at området er et hekkeområde for flere noe krevende skoglevende fuglearter.

Lokalitetsnr Naturbasen	Mellomdalen II
Lokalitetsnr Natur2000	5. (185210005)
Viltområde	Reirlokaltet Havørn og fjellvåk
Verdisetting	Viktig (B)

Innledning:

Lokaliteten er tidligere beskrevet i forbindelse med kartlegging av biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt i 2003 (Strann m. fl. 2003), og med supplerende data fra Spansvoll & Sortland (2012). Lokaliteten er et viktig fugleområde. Datamengden er likevel begrenset til enkeltbesøk i 2003 og 2012. Den viktigste funksjonen for dette området er områdets funksjon som hekkeområde for rovfugl som gjerne holder til i berglandskap.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten begrenser seg til et relativt stort og gammelt furutre. Vegetasjonen rundt er ikke nærmere kjent, men sannsynligvis dreier det seg om en mosaikk av fattige berg og fattig, glissen knauskog med en artsfattig og triviell flora.

Artsmangfold:

Spansvoll & Sortland (2012) beskriver dette som et stort og veletablert havørnreir i ei furu. Samtidig registrerte de et varslende fjellvåkpar i området og antok med stor sannsynlighet at arten hekket i dette reiret i 2012.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Treet virker ganske gammelt. Det er lite ferdsel i området og spesielle fysiske inngrep er ikke observert.

Verdibegrunnelse:

Lokaliteten er vurdert som et viktig område med regional verdi (B) på grunn av at det er en antatt ganske fast hekkeplass for kravfulle rovfuglarter.

3.11 FERSKVANNSLOKALITETER

Det er ikke registrert ferskvannslokaliteter som tilfredsstillende kravene etter DN-håndbok 15-2000 (DN 2000) i Ramnes skyte- og øvingsfelt. Det er bare snakk om noen små bekker der oppgang av anadrome laksefisk ikke er kjent, samt et større tjern (Ramnesvatnet) uten kjente, spesielle verdier som ferskvannsmiljø.

3.12 RØDLISTEARTER

Det var på forhånd ikke kjent rødlistearter innenfor Ramnes skyte- og øvingsfelt. Under feltarbeidet i 2012 ble det påvist tre rødlistede karplanter og rødlistet sopp ute på Ramnesodden, alle innenfor avgrensede naturtypelokalitet. I tillegg kommer tre rødlistede fuglearter som ble registrert av Spansvoll & Sortland (2012). To av karplantene og den aktuelle soppen er alle typiske for gamle, artsrike engsamfunn, gjerne noe kalkrike. Dette gjelder bakkesøte (NT), fjellnøkleblom (NT) og ravnerødspore (NT). Artene finnes spredt utbredt i distriktet, men er ganske sikkert også i denne regionen i generell tilbakegang, særlig som følge av gjengroing av ekstensivt drevne kulturlandskap og andre driftsendringer. Den siste rødlistede plantearten som ble påvist var reinstarr (NT), som

egentlig er ei bisentrisk fjellplante (har klart to-delt utbredelsesmønster i Norge). Det er svært uventet at arten vokser så langt vest og helt ned i strandsona i denne regionen.

Når det gjelder fugl så observerte Spansvoll & Sortland (2012) både storspove (NT), fiskemåke (NT) og bergirisk (NT) i området. Det virker sannsynlig at enkelte par med bergirisk hekker spredt i kupert hei- og berglandskap innenfor feltet. Det er heller ikke umulig at enkelte par med storspove og fiskemåke kan hekke langs sjøen, kanskje særlig ut mot Ramnesodden, men det er også mulig at disse artene i første rekke bruker området til næringsøk under trekk og streif. For øvrig er det opplagt at flere rødlistede fuglearter kan opptre innenfor skytefeltet, særlig på næringsøk og trekk. Dette gjelder bl.a. arter som vipe (NT), stær (NT) og makrellterne (VU). Dette er likevel i liten grad dokumentert hittil og det er langt fra sikkert at noen av artene hekker her.

Hvis skjøtselen av engsamfunnene på Ramnesodden blir bedret er det også muligheter for å finne flere rødlistede engtilknyttede arter der, særlig blant beitemarksopp.

Figur 12. Tver og nærbilde av reinstarr *Carex arctogena* (NT) i den magre heia på østre del av Ramnesodden. Dette er en ganske spinkel og uanselig starrart. Den er svært lik hodestarr *Carex capitata*, men skilles på detaljer knyttet til aksset og på en noe annen økologi (reinstarr vokser helst i tørr, svakt kalkrik hei, mens hodestarr foretrekker kalkrike myrkanter). Foto: Geir Gaarder.

Figur 13. Venstre: Bakkesøte (relativt fiolette blader på dette unge eksemplaret) *Gentianella campestris* (NT) i antatt skjellsandpreget strandnær eng på Rammesodden. Arten vokser sparsomt et par steder på lokaliteten, og hvis ikke skjøtselen blir bedret er det sannsynlig at den forsvinner herfra i løpet av noen år. Høyre: Sterile bladrossetter av fjellnøkleblom *Primula scandinavica* (NT) i ei skjellsandpreget og nokså forstyrret strandnær eng på Rammesodden. Arten vokser sparsomt et par steder på lokaliteten, og er avhengig av å vokse i litt forstyrret kalkrik mark eller svært lavvokste enger for å klare seg her i lavlandet. Foto: Geir Gaarder.

Tabell 4. Funnoversikt over rødlistede karplanter og sopp påvist på Ramnes skyte- og øvingsfelt i 2012. For punktfunn utenfor naturtypelokalitet er bare lokalitetsnavn oppgitt og ikke nummer. Det er knyttet en liten usikkerhet til bestemmelsen av ravnerødskivesopp (men mest sannsynlig forvekslingsart er blåsvart rødspore *E. chalybaeum*, som har samme rødlistestatus).

Norsk navn	Latinsk navn	Status	Lokalitetsnavn	Koordinat
Karplanter				
Reinstarr	<i>Casrex arctogena</i>	NT	2 Ramnesodden	561964 7593540
Bakkesøte	<i>Gentianella campestris</i>	NT	2 Ramnesodden	561774 7593558
Bakkesøte	<i>Gentianella campestris</i>	NT	2 Ramnesodden	561875 7593508
Fjellnøkleblom	<i>Primula scandinavica</i>	NT	2 Ramnesodden	561863 7593466
Fjellnøkleblom	<i>Primula scandinavica</i>	NT	2 Ramnesodden	561899 7593515
Sopp				
Ravnerødspore	<i>Entoloma corvinum</i>	NT	2 Ramnesodden	561875 7593508
Sum	4 arter 6 funn			

3.13 FREMMEDE ARTER

Det er ikke registrert forekomster av fremmede arter i skyte- og øvingsfeltet som vi er kjent med. Fremmede plantearter vil først og fremst etablere seg langs adkomstvegene inn i området. Vegene er ikke kartlagt nøye, men det er pr i dag ganske sikkert at det er få forekomster av fremmede arter i skyte- og øvingsfeltet.

3.14 FORVALTNINGSRÅD

3.14.1 FORVALTNINGSRÅD SKOG

Utover dette er det foreslått forvaltningsråd for skog i skyte- og øvingsfeltet for å sikre en god forvaltning av natur- og skogarealene også utenfor de verdiklassifiserte arealene. I følge opplysninger fra skytefeltledelsen drives det ikke skogbruk innenfor skyte- og øvingsfeltet, og vedhogst er heller ikke tillatt. Rydding av skog kan foretas av måloffiser ved eksisterende standplasser og ved etablering av nye standplasser. I forhold til skog presiseres dog følgende.

- I Mellomdalen forekommer litt sammenhengende løvskog. Både Spansvoll & Sortland (2012) og Strann m.fl. (2003) registrerte flere fuglearter her, inkludert mulig hekkende dvergfalk. Dette er et av få steder i distriktet med muligheter for utvikling av gammel og dødvedrik ospeskog på sikt, noe som vil være verdifullt for mange fuglearter og også annet biologisk mangfold. Selv om lokaliteten ikke regnes som så verdifull nå at den er avgrenset som naturtype, har den stort potensial for å bli det på sikt. Det anbefales derfor at skogen får stå i fred uten inngrep, og der særlig hogst er negativt. Om enkelte trær blir skadd som følge av øvelsesaktiviteter anses derimot ikke som negativt, men en bør tilstrebe redusert øvelsesaktivitet i den viktigste hekketida for fuglelivet.
- Treslagsskifte, dvs. planting av gran, bør ikke forekomme i skyte- og øvingsfeltet.

Figur 14. De kalkrike skjellsandholdige engene ute på Rammesodden kan ha en ganske fin blomsterprakt sommerstid og være attraktive friluftsområder, samtidig som de også er nyttige som beitemark og har et stort og verdifullt artsmangfold. Forutsetningen da er at de ikke blir odelayt av fysiske inngrep (men det skader lite om et og annet motorkjøretøy har vært nede på engene år om annet) og at vegetasjonen blir holdt aktivt nede med slått og/eller beite. Hvis ikke vil de gro igjen med tette løvkratt. Foto: Geir Gaarder.

4 KILDER

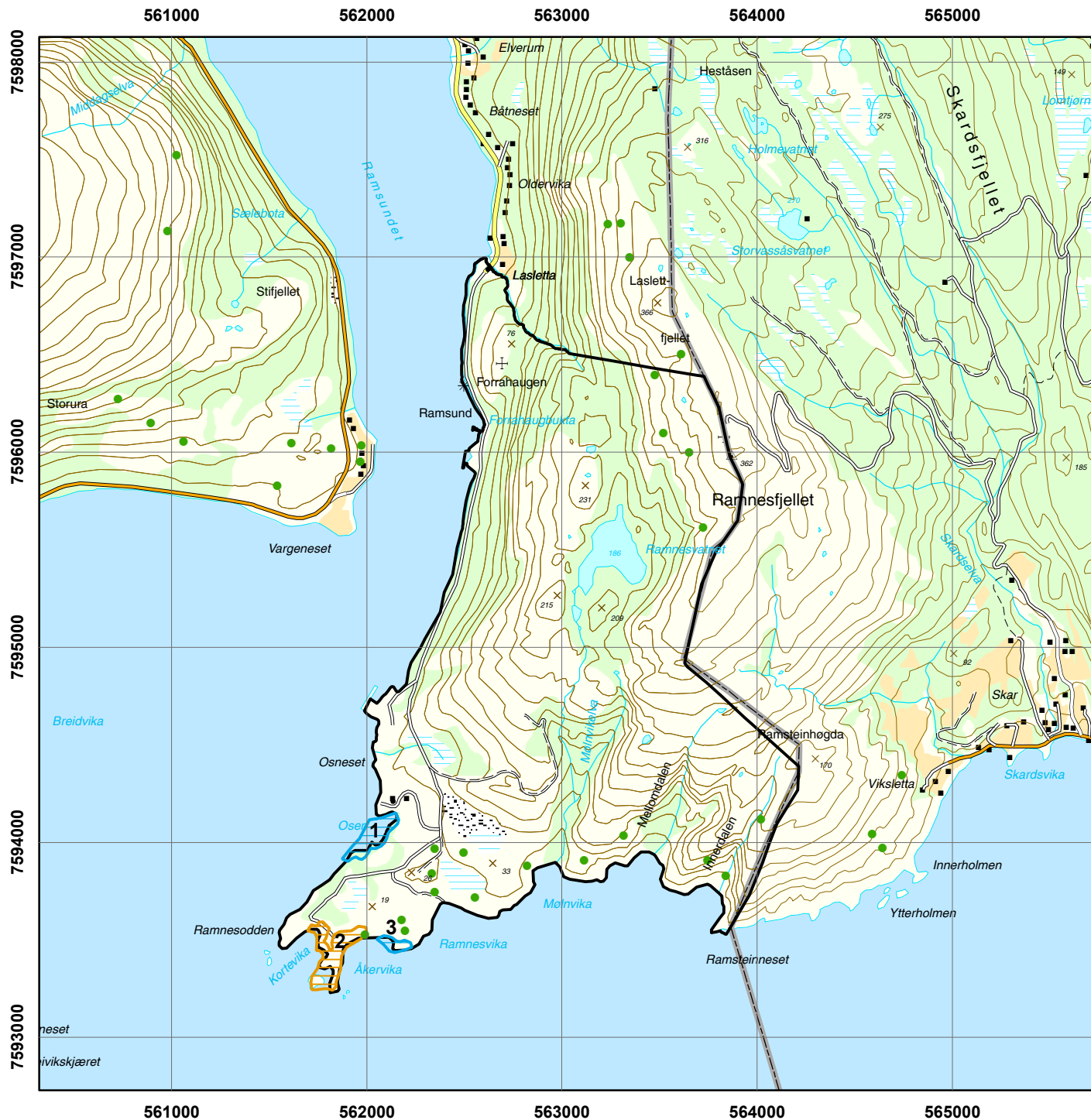
- Artsdatabanken 2012. Diverse tjenester på nett. Artskart, Artsobservasjoner, Fremmedart databasen, NiN-databasen og Rødlistebasen. www.artsdatabanken.no
- Direktoratet for naturforvaltning, 2001. Kartlegging av marint biologisk mangfold. DN håndbok 19-2001.
- Direktoratet for naturforvaltning, 2003. Kartlegging av ferskvannslokalteter. DN håndbok 15-2000 (revidert i 2003).
- Direktoratet for naturforvaltning, 2006. Viltkartlegging. DN-håndbok 11-1996 (revidert internettversjon 2006).
- Direktoratet for naturforvaltning, DN 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN håndbok 13-1999. 2 utgave 2007.
- Direktoratet for naturforvaltning, DN 2012.
http://www.dirnat.no/naturmangfold/kartlegging/naturtyper/land_og_ferskvann/
- Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279s.
- Fremstad, E. & Moen, A. 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. Rapport botanisk serie 2001-4. NTNU/Vitenskapsmuseet. 231s.
- Forsvarsbygg 2003. Kravspesifikasjon for kartlegging av biologisk mangfold på nasjonale festningsverk. Versjon februar 2003. Vedlegg E miljøkrav til skogsdrift ved Forsvarets eiendommer revidert 18.3.2004.
- Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. og Larsen, L. K. (red.), 2012. Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Norge. 210 s.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. 1994. Norsk fugleatlas. Hekkefuglenes utbredelse og bestandsstatus i Norge. Norsk Ornitologisk Forening. 551s.
- Halvorsen, R., Andersen, T., Blom, H.H., Elvebakk, A., Elven, R., Erikstad, L., Gaarder, G., Moen, A., Mortensen, P.B., Norderhaug, A., Nygaard, K., Thorsnes, T. & Ødegaard, F. 2009. Naturtyper i Norge – Teoretisk grunnlag, prinsipper for inndeling og definisjoner. Naturtyper i Norge versjon 1.0 Artikkel 1: 1-210.
- Holtan, D. & Larsen, P. 2009. Kartlegging av naturtyper i Tjeldsund kommune, Nordland. Miljøfaglig Utredning, rapport 2009: 12. 1-53.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim. 112s.
- Miljøverndepartementet, 2001. St. meld. Nr. 42 (2000-2001). Biologisk mangfold. Sektoransvar og samordning. Miljøverndepartementet, 220 s.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk. Hønefoss. 199s.
- Strann, K-B., Frivoll, V., Johnsen, T. & Langeland, K. 2003. Biologisk mangfold i Ramnes skyte- og øvingsfelt, Tjeldsund kommune, Nordland. Forsvarsbygg. BM-rapport 46 (2003). 17 s. + vedlegg.

Spansvoll, C.A. & Sortland, F. 2012. Rovfuglkartlegging i Ramnes SØF. Futurarapport 2012/351. 10 s.

Ødegaard, F., Bakken, T., Blom, H., Brandrud, T. E., Stokland, J. N. & Aarrestad, P. A. 2005. Habitatklassifisering og trusselvurderinger av rødlistearter. Forslag til standardisert system. NINA Rapport 96. 39 s.

VEDLEGG

- [A] Kart over naturtypelokaliteter
- [B] Kart over viltområder
- [C] Kart over rødlistearter
- [D] Kart over viltområder unntatt offentlighet

RAMNES skyte- og øvingsfelt

Biologisk mangfold

Naturtypelokaliteter

Lokalitetsnummer henviser til Forsvarsbygg BM-rapport nr.4 2012

 Kulturlandskap (D)

 Havstrand/kyst (G)

 Eiendomsgrense

Lokalitetsnr	Naturtypekategori	Verdi
1	Gruntvanssområder i sjø	C
2	Naturbeitemark	B
3	Strandeng og strandsump	B

Dato: 11.02.2013

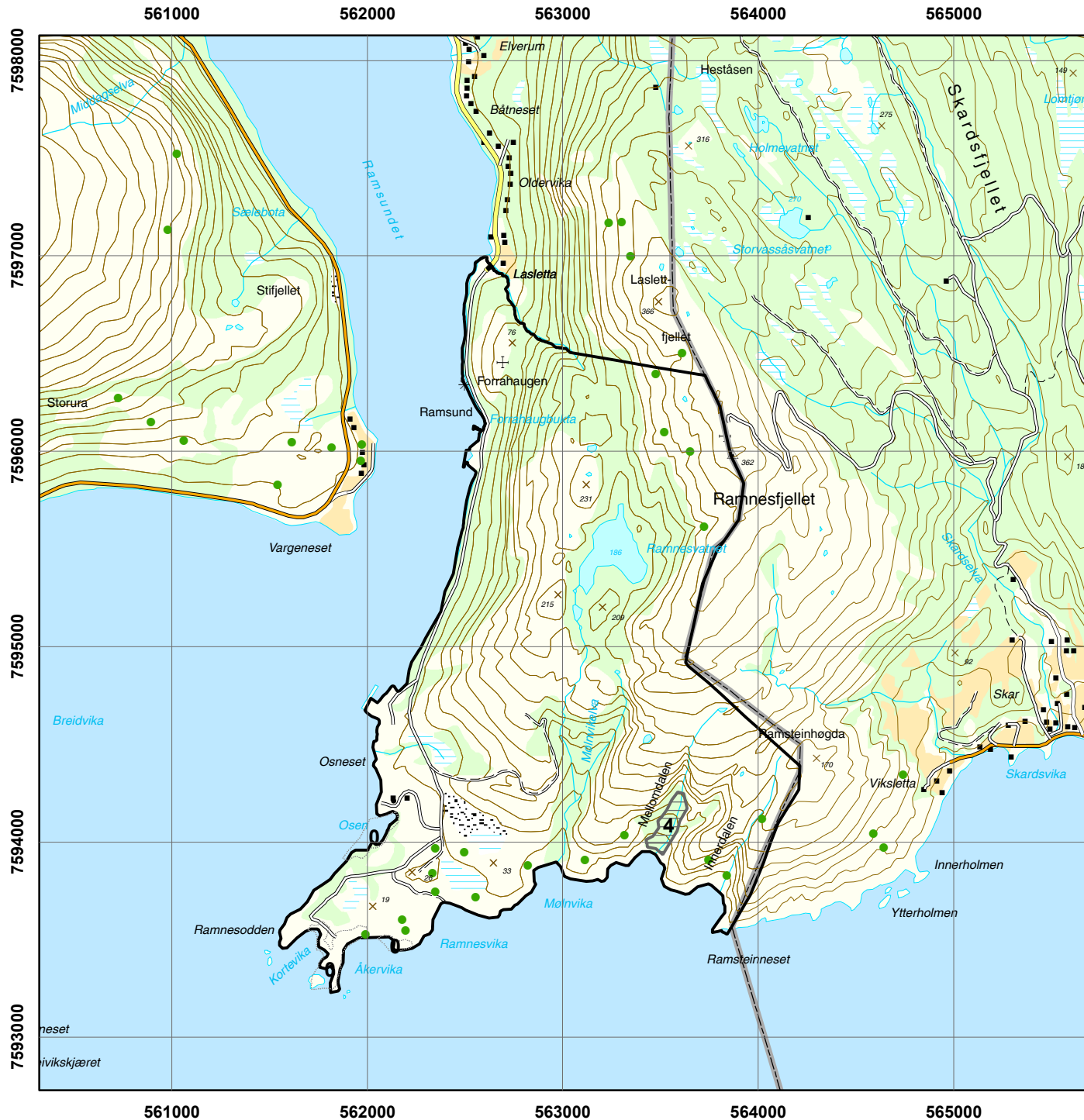

Kartgrunnlag: N50, Forsvarsbyggs generelle avtale. Alle områder digitalisert med N5 bakgrunnsdata

Datum: Euref89 (WGS84)
Kartprojeksjon: UTM Sone 33

Målestokk
1:30 000

0 150 300M

RAMNES skyte- og øvingsfelt

Biologisk mangfold

Prioriterte viltområder

Lokalitetsnummer henviser til Forsvarsbygg BM-rapport nr.4 2012

Lokalt viktig viltområde (C)

Eiendomsgrense

Lokalitetsnr
4

Funksjon
Hekkeområde

Verdi
C

Dato: 11.02.2013

asplan viak

Kartgrunnlag: N50, Forsvarsbyggs generelle avtale. Alle områder digitalisert med N5 bakgrunnsdata

Datum: Euref89 (WGS84)
Kartprojeksjon: UTM Sone 33

Målestokk
1:30 000

0 150 300M

